

Kvalitetsredovisning

Nacka en framgångsrik

2009

skolkommun

Förskoleverksamhet och utbildning i Nacka kommun

Nacka – en framgångsrik skolkommun

Årets kvalitetsredovisning för barnomsorg och utbildning har namnet Nacka - en framgångsrik skolkommun. I sin rapport om framgångsrika skolkommuner som kom under året lyfte Sveriges Kommuner och Landsting fram Nacka som en kommun med goda resultat, och som en kommun som är ”bra på väldigt mycket som har med skolverksamhet att göra”. Goda möjligheter till kompetensutveckling för lärare, satsning på forskning och utveckling samt belöningar genom kvalitetspriser ses som goda exempel.

Kvalitetsredovisningen visar liksom tidigare års redovisningar på mycket goda resultat i flera avseenden. Förskolor och skolor i Nacka håller genomgående hög klass och är framgångsrika, även om det också finns delar av verksamheterna som behöver förbättras.

I denna kvalitetsredovisning har vi valt att fördjupa analysen av barns och elevers lärande och utveckling på två områden. Det ena fördjupningsområdet är små barns lärande som, mot bakgrund av förslag till reviderad läroplan för förskolan och förskoleklass, blir allt viktigare. Det andra fördjupningsområdet handlar om skillnader i resultat mellan olika grupper, mellan pojkar och flickor och mellan elever med svensk och utländsk bakgrund.

Redovisningarna baseras på kommunens statistik, nationell statistik, observationer i VÅGA VISA, och diskussioner med skolledare. En del av uppgifterna har redovisats i tjänsteskrivelser som tidigare tagits upp i Utbildningsnämnden medan andra uppgifter och bearbetningar är nya.

Nacka kommun har höga ambitioner för sin utbildning och målnivåerna ska sporra verksamheten att utvecklas. Målnivåerna ligger därför som regel över tidigare års utfall och ofta över nivån i andra kommuner.

2009 års utfall visar på en hög måluppfyllelse när det gäller maximal utveckling och stimulerande lärande i grundskolan, samt generellt för trygghet, ordning och arbetsro samt valmöjligheter. Inom området tydlig information och maximal utveckling och stimulerande lärande i vuxenutbildning är det däremot en bit kvar till målnivån.

Min förhoppning är att denna kvalitetsredovisning ska bidra till en diskussion hos alla aktörer som har del i utbildningssystemet så att de utvecklar verksamheten så den blir ännu bättre för alla barn och elever i Nacka. Vi behöver alla fokusera på nästa steg i förbättringsarbetet!

På Nackas webbplats¹ finns en Power Point-presentation som visar de viktigaste resultaten i kvalitetsredovisningen. Där kan man också ta del av ytterligare underlag om kvaliteten, och se resultat för varje förskola och skola.

Lena Dahlstedt
Biträdande stadsdirektör

¹ www.nacka.se, välj Barnomsorg & Utbildning, välj därefter den verksamhet du är intresserad av, t.ex. Barnomsorg, och därefter Mål och kvalitet.

Resultat i korthet

Årets kvalitetsredovisning för barnomsorg och utbildning har namnet Nacka - en framgångsrik skolkommun. I sin rapport om framgångsrika skolkommuner som kom under året lyfte Sveriges Kommuner och Landsting fram Nacka som en kommun med goda resultat, och som en kommun som är ”bra på väldigt mycket som har med skolverksamhet att göra”. Goda möjligheter till kompetensutveckling för lärare, satsning på forskning och utveckling samt belöningar genom kvalitetspriser ses som goda exempel. Liksom tidigare års kvalitetsredovisningar visar årets på mycket goda resultat i flera avseenden. Förskolor och skolor i Nacka håller genomgående hög klass och är framgångsrika, även om det också finns delar av verksamheterna som behöver förbättras.

Utbildningsnämnden har fastställt mål för utbildningen i kommunen.

Målen anger vad barn och elever har rätt till. Målen gäller

- Maximal utveckling och stimulerande lärande
- Reellt inflytande
- Trygghet, ordning och arbetsro
- Tydlig information och individuell utvecklingsplan
- Val och valmöjligheter.

Målen har en nära koppling till läroplanerna för verksamheterna.

För alla mål finns nyckeltal med målnivåer som fastställts av Utbildningsnämnden. Kvalitetsredovisningen visar utfallet för år 2009. Nacka kommun har höga ambitioner för sin utbildning och målnivåerna ska sporra verksamheten att utvecklas. Målnivåerna ligger därför som regel över tidigare års utfall, och ofta över nivån i andra kommuner. 2009 års utfall visar på en hög måluppfyllelse när det gäller maximal utveckling och stimulerande lärande i grundskolan, samt generellt för trygghet, ordning och arbetsro samt valmöjligheter. Inom området tydlig information och maximal utveckling och stimulerande lärande i vuxenutbildning är det däremot långt till målnivån.

Årets kvalitetsredovisning skiljer sig från tidigare års redovisningar då förskolors och skolors kvalitetsredovisningar inte ingår i underlaget, då en ny tidplan innebär att dessa lämnas in först efter sommaren. Kundundersökningen har försenats varför de senaste resultaten gäller januari 2009. För vuxenutbildningen avser den senaste kundundersökningen hösten 2008. Begränsningen i underlag innebär att särskolan och skolbarnsomsorgen inte kan belysas i årets redovisning, och också att uppföljningen av lika-behandlingsplanerna försvåras.

Särskilda analyser ägnas i denna kvalitetsredovisning lärande i förskola och förskoleklass samt resultat-skillnader mellan olika grupper, främst skillnader mellan könen, men även mellan elever med svensk och utländsk bakgrund. En lägesrapport ges också för satsningen på karriärutveckling för alla.

Starka sidor

1. Hög måluppfyllelse på området Trygghet, ordning och arbetsro.
2. Måluppfyllelsen är hög när det gäller valfrihet. Elevers och föräldrars val av skola tillgodoses i hög grad, i synnerhet i grundskolan och vuxenutbildningen, tack vare en hög grad av flexibilitet hos anordnarna.
3. Elever med utländsk bakgrund har bättre resultat i Nacka än genomsnittligt för länet och riket.
4. Fler förskolor än tidigare har hög andel nöjda föräldrar. Förskolorna har kommit långt när det gäller att skapa trygga miljöer för barnen.
5. Den fonologiska screeningen i förskoleklass visar att många barn i Nacka når mycket goda resultat tidigt.
6. Resultaten i grundskolan fortsätter att vara mycket goda. Andelen elever som når målen i alla ämnen i skolar nio har ökat.
7. Betygspoäng och kursprovsresultat i gymnasieskolan har förbättrats jämfört med tidigare år.

Förbättringsområden

1. Barns och elevers inflytande i förskoleverksamhet, grundskola samt vuxenutbildning behöver öka för att målnivån ska nås.
2. Informationen om lärandet till föräldrar och elever behöver utvecklas inom förskola och gymnasieutbildning.
3. Fler elever ska vara nöjda den med information och vägledning de fått inför framtida utbildningsval. Det nya systemet med karriärutveckling ger här skolorna nya möjligheter.
4. Könsskillnaderna skär genom hela skolsystemet. Pojkarnas/mäns resultat behöver förbättras.
5. Andelen pedagogiskt högskoleutbildade i förskolan behöver öka. Det finns också indikationer på skillnader mellan förskolor när det gäller arbetet med barnens lärande. På en del förskolor finns tydliga utvecklingsbehov.
6. Fler elever i grundskolan ska ha arbetsro i grundskolan. Idag svarar 73 procent av eleverna att de har det.
7. Resultaten i det nationella provet i skolår fem når inte riktigt upp till målnivån. I genomsnitt når var tionde elev inte kravnivån.
8. Allt för många elever fullföljer inte gymnasieskolan. En dryg fjärdedel av dem som påbörjade en gymnasieutbildning år 2005 i Nacka hade inte fullföljt fyra år senare.
9. Även i vuxenutbildningen behöver fler elever fullfölja påbörjade kurser. Ny statistik tyder på att en förbättring är på gång.

Åtgärder för ökad måluppfyllelse

Förskolors och skolors ansvar

Varje förskola och skola har ansvar för att utveckla sin verksamhet. Varje förskola och skola uppmanas därför att arbeta med de förbättringsområden som berör dem.

Kommunens ansvar

Kommunen kommer att fortsätta arbetet med att stärka förskolorna så att de blir attraktiva miljöer för lärande där förskollärare gärna vill arbeta.

Kultur- och utbildningsenheten planerar att ordna utbildning om de nya styrdokumenterna och att stödja implementeringen vid behov. Den fördjupade analysen om lärande i förskola visar att det finns behov av fördjupat arbete med läroplanen i förskolan.

På flera av förbättringsområdena pågår eller planeras särskilda studier på Utbildningsnämndens uppdrag, som kommer att stödja det fortsatta utvecklingsarbetet. Under våren 2010 genomförs en studie av hur de nationella proven i skolår tre och fem används som verktyg för att öka måluppfyllelsen. Hösten 2010 kommer en studie att belysa vad nämndens satsning på karriärutveckling lett till på skolorna. Orsaker bakom Nacka-elevers avbrott i gymnasieskolan följs upp. Därefter kommer en strategi för att säkra att varje elev får en fullständig gymnasieutbildning att utarbetas i samarbete med gymnasieskolorna.

Det är viktigt att Utbildningsnämnden fortsätter att följa och öppet redovisa viktiga resultatmål för förskola och skola. Brister måste också leda till att kommunen initierar dialog med ansvariga om hur resultaten kan förbättras. Förskolor med låg andel personal med pedagogisk högskoleutbildning tar nu i samarbete med kommunens förskoleexpert fram åtgärder att förbättra förhållandena. Vuxenutbildningens resultat diskuteras vid rektors återkommande verksamhetsbesök. Observationer följs upp genom verksamhetsbesök ett år efter observationens genomförande. Kultur- och utbildningsenheten avser också vidareutveckla resultatredovisningar så att könsuppdelade resultat även visas på skolnivå.

Kultur- och utbildningsenheten kommer fortsätta att bevaka forskning när det gäller jämställdhetsarbete i skolan, bland annat det när det gäller slutbetänkandet från delegationen för jämställdhet i skolan, DEJA, som kommer att visa lämpliga metoder för jämställdhetsarbetet.

Frågor för riksdag, regering och Skolverket

Flera av förbättringsområdena kräver nationella lösningar och nationellt stöd. Kommunen ser positivt på många av de planerade förändringarna i styrdokumentet, med exempelvis ökat fokus på lärande i förskolan.

Det krävs också nationella åtgärder för att tillräckligt med pedagoger utbildas, i synnerhet förskollärare i Stockholms län, där bristen är stor.

Innehållsförteckning

1	Måluppfyllelse, analys och åtgärder.....	7
	Ny skollagstiftning.....	7
	Maximal utveckling och stimulerande lärande.....	8
	Reellt inflytande.....	12
	Trygghet, ordning och arbetsro.....	13
	Tydlig information och individuell utvecklingsplan.....	14
	Val och valmöjligheter.....	15
	Behov av förändringar i Utbildningsnämnden mål och nyckeltal.....	16
	Ekonomiska konsekvenser för nämndens verksamhet.....	16
2	Uppföljning av åtgärder i 2008 års kvalitetsredovisning	17
	Förskolors och skolors ansvar.....	17
	Kommunens ansvar.....	17
3	Förskoleverksamhet o utbildning i siffror.....	19
	Förskoleverksamhet och utbildning för Nackas invånare.....	19
	Förskoleverksamhet och utbildning i Nacka.....	21
	Program i gymnasieskolan.....	22
4	Lärande i förskola och förskoleklass.....	23
	Reviderad läroplan betonar lärandet.....	23
	Lärande för de allra minsta.....	23
	Hur barns lärande stimuleras och stöds.....	23
	Fler förskolor har hög andel nöjda föräldrar.....	24
	Observerade förskolor i Nacka år 2009.....	25
	Jämförelsevis låg andel förskollärare i Nacka.....	28
	Fonologisk screening i förskoleklass.....	28
	Slutsatser.....	29
5	Fokus på skillnader i resultat.....	30
	Flickor och pojkar i förskolan.....	30
	Skillnad i skolresultat mellan könen.....	31
	Skillnad i resultat för elever med olika bakgrund.....	35
	Slutsatser.....	36
6	Karriärutveckling för alla.....	38
	Slutsatser.....	40
	Bilaga: Statistik om val av skola.....	41

1 Måluppfyllelse², analys och åtgärder

I detta avsnitt redovisas måluppfyllelsen för år 2009 för Nackas barnomsorg och utbildning och åtgärder föreslås för att målen för år 2010 ska nås. I denna analys vägs också in förändringar i uppdrag som ny skollagstiftning och förändringar i andra styrdokument innebär. Inledningsvis ges en översiktlig bild av de föreslagna förändringarna i de nationella styrdokument.

Detta kapitel är också Utbildningsnämndens väsentlighets- och riskanalys. Sist i kapitlet kommenteras även behov av förändringar i Utbildningsnämndens mål och nyckeltal samt ekonomiska konsekvenser.

Ny skollagstiftning

I förslaget till ny skollag, ”För kunskap, valfrihet och trygghet” föreslås en rad förändringar i alla utbildningsverksamheter. De skolformsvisa förordningstexterna kommer att lyftas in i en gemensam reglering efter viss omarbetning. Den nya lagstiftningen kommer att inriktas på att likställa regleringen gällande fristående och kommunala verksamheter. I förslaget anges en ökad fokusering på kunskap, trygghet och studiero samt en tydligare lagfäst värdegrund. Principen om barnets bästa skrivs in i skollagens författningstext och särskilt stöd som en rättighet i alla skolformer. En rad beslut föreslås dessutom bli möjliga att överklaga.

Förslaget innebär bl.a. ökade krav för anställning som lärare och förskollärare. Vidare kommer det att ges möjligheter till dispens från timplanen. Modersmålsstöd och modersmålsundervisning kommer att synliggöras och regleras i lagtexten. Elevhälsa införs som begrepp och föreslås omfatta skolläkare, sjuksköterska, psykolog och kurator.

Kraven på skolplan och kvalitetsredovisning föreslås försvinna och nya bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete införs istället. Möjlighet för elever att få befrielse från obligatorisk undervisning begränsas kraftigt i regelverket och en skärpning av reglerna om utredning inför beslut om mottagande till särskolan anges. Det föreslås dessutom bli skärpta krav på tillgång till studie- och yrkesvägledning och skolbibliotek.

I anslutning till förslaget om en ny skollag finns ”Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola” som behandlar gymnasieskolans förändrade roll i framtiden. Av förslaget framgår en helt ny programstruktur, nya behörighetsregler och nya ämnesplaner.

Skolverket har fått i uppdrag att genomföra en stor implementeringsinsats rörande den nya skollagen och de nya styrdokument som följer av den nya lagstiftningen. Detta kommer att ske under mitten och senare delen av 2010.

² Bra – Resultatet når eller överskrider målnivån.

OK – Resultatet är i nivå med fastställda mål (minst 95 procent av målnivån har nåtts)

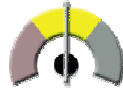
Har brister - Kriteriet för OK är inte uppfyllt.

Maximal utveckling och stimulerande lärande

Varje barn/ elev/ studerande har rätt till en verksamhet som utgår från individens behov och förutsättningar och som ger möjlighet till maximal utveckling.

Varje barn/ elev/ studerande har rätt till en verksamhet som stimulerar till ständiga förbättringar i sitt lärande och sin utveckling.

(Utbildningspolitisk strategi för Nacka kommun)

Förskoleverksamhet					2009 jmf 2008
	Mål- nivå 2009	Utfall 2009	Mål- nivå 2008	Utfall 2008	
Andel föräldrar som anser att deras barn stimuleras till utveckling och lärande (%)	95	90	90	89	↗
Andel föräldrar som anser att deras barn får hjälp om de behöver (%)	89	90	91	89	↗
Andel personal i förskolan som har pedagogisk högskoleutbildning	40	39	-	38	↗

Måluppfyllelsen för förskoleverksamheten år 2009 är blandad. Kundundersökningen visar att de flesta föräldrar anser att barnet stimuleras, men andel nöjda når inte upp till den målnivå som Utbildningsnämnden beslutat om. Nyckeltalet som gäller att barn ska få hjälp om de behöver når målnivån.

Andel personal som med pedagogisk högskoleutbildning har ökat något sedan föregående år, men når inte upp till målnivån. Målnivån för detta nyckeltal har för år 2010 höjts till 45 procent och nyckeltalet är prioriterat av Utbildningsnämnden. Den analys som görs längre fram i kvalitetsredovisningen tyder på att personalens utbildningsnivå har betydelse för förskolans kvalitet. I den nya skollagstiftningen kommer förskolläraans särskilda ansvar att tydliggöras, vilket ytterligare förstärker vikten av att det finns förskollärare på varje förskola.

För att målnivån ska nås 2010 måste antalet pedagogiskt högskoleutbildade öka med 126 heltidstjänster, vilket kräver stora insatser såväl på förskolorna som på kommunnivå. En särskild arbetsgrupp har analyserat rekryteringsläget och betonar vikten av att Nacka uppfattas som en attraktiv förskolekommun för att locka fler förskollärare att arbeta i Nacka. Förskolorna måste erbjuda stimulerande fysisk miljö liksom kompetensutveckling. Informationssatsningar är också viktiga. Statistik om personalens utbildning presenteras nu tydligt i JämförareN och det är viktigt att oacceptabla nivåer när det gäller andelen utbildad personal uppmärksammas. Utbildningsnämnden beslöt i samband med den senaste statistikredovisningen att förskolor med för låg utbildningsnivå ska redovisa åtgärdsprogram och att situationen på dessa förskolor ska följas upp på nytt.

Det är också viktigt att förskolorna aktivt söker efter och väljer utbildad personal vid nyrekrytering, bl.a. vid de stora pensionsavgångarna som nu är aktuella. Möjligheterna för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare har utökats, men då utbildningen tar tid leder detta till fler förskollärare först på längre sikt.

För att säkra hög måluppfyllelse är implementeringen av den reviderade läroplanen och skollagstiftningen av stor betydelse. Kultur- och utbildningsenheten planerar här särskilda utbildningsinsatser, där det är viktigt att all förskolepersonal deltar.

Ett nytt nyckeltal för 2010 gäller andelen föräldrar som är nöjda med förskoleverksamhetens öppettider.

Förskoleklass, grundskoleutbildning och skolbarnsomsorg		Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
Meritvärdet		236	240	239	236	↗
Skolors avvikelse i SALSA-modellen jämfört med meritvärdet (%)		100	100	100	91	↗
Andel elever som når målen i nationella proven skolår 3 (%)		90	92	-	-	
Andel elever som når målen i nationella proven skolår 5 (%)		91	90	97	91	↘
Andel elever som når målen i nationella proven skolår 9 (%)		96	97	97	96	↗
Andel elever som når målen i samtliga ämnen skolår 9 (%)		88	88	81	84	↗
Andel föräldrar som anser att deras barn stimuleras till utveckling och lärande (%)		86	87	88	86	↗
Andel elever som får hjälp när de behöver (%)		89	91	88	89	↗
Andel elever i år 8 som är nöjda med den information och vägledning de fått inför framtida utbildningsval (%)		60	61	-	57	↗

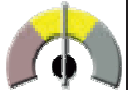
Nyckeltalen för förskoleklass och grundskoleutbildning på området Maximal utveckling och stimulerande lärande visar på mycket goda resultat och också en positiv utveckling i jämförelse med året innan. Det gäller såväl för prov och betyg, som för kundundersökningen.

Den sammanvägda bedömningen av måluppfyllelsen för 2009 blir grön. Alla nyckeltal utom ett ligger över målnivån. Det nyckeltal som ligger under målnivån avser de nationella proven i år fem, där avvikelserna är en procentenhet. Det är viktigt att det goda arbetet som pågår fortsätter. Den lägre måluppfyllelsen i år fem behöver uppmärksammas. Utbildningsnämnden genomför under våren 2010 en studie av hur de nationella proven i skolår tre och fem används som verktyg för att öka måluppfyllelsen.

Målnivån för andelen elever i skolår nio som når målen i alla ämnen har för år 2010 höjts till 90 procent. Skolornas insatser för att få med alla elever behöver alltså fortsätta.

Ett nytt nyckeltal 2010 gäller andelen elever som anser att deras lärare ger dem utmaningar så att de utvecklas maximalt.

Målnivån för 2010 för nyckeltalet för andelen elever som är nöjda med information och vägledning har höjts till 70 procent. Det nya systemet med karriärutveckling ger skolorna nya möjligheter inom detta område, och det är nu viktigt att det märks genom bättre stöd till eleverna. Under hösten 2010 kommer en studie att undersöka vad satsningen har resulterat i på skolorna.

Gymnasieutbildning		Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
Andel elever som fullföljer ett nationellt eller specialutformat program inom fyra år (%)		80	73	77	71	↗
Betygspoäng i skolor i Nacka		14,5	15,0	14,5	14,4	↗
Andel elever med minst godkänt i nationella kursprov (medelvärde svenska, engelska och matematik på A-B-kurser) (%)		87	92	89	87	↗
Andel elever som stimuleras till utveckling och lärande (%)		86	84	82	82	↗
Andel elever i år 2 som är nöjda med den information och vägledning de fått inför framtida utbildningsval (%)		75	61	-	ej mätt	

Den samlade måluppfyllelsen för gymnasieskolan år 2009 är blandad. Kursprovsresultat och betygs-poäng har förbättrats. Eleverna instämmer i högre grad än tidigare att de stimuleras och får stöd. Fortfa-

rande är det alltför många som inte fullföljer sin gymnasieutbildning. Där är avståndet till målnivån stort. Det gäller också andel elever som är nöjda med vägledningen.

För 2010 har målnivån för de nationella kursprovsresultaten höjts till 95 procent. Här krävs alltså att den goda utvecklingen som pågått de senaste åren fortsätter.

Det nyckeltal där avståndet till målnivån är särskilt långt är andel elever som fullföljer gymnasieskolan inom fyra år. Flera avbrott sker i gymnasieskolans senare del, vilket tyder på att det är just hur eleven trivs och utvecklas i gymnasieskolan som är betydelsefullt för om eleven fullföljer eller ej. Studier har visat att en fullföljd gymnasieutbildning minskar risken för framtida arbetslöshet betydligt, vilket visar att nyckeltalet är viktigt.

I Sveriges kommuner och landstings Öppna jämförelser redovisas ett modellberäknat värde som tar hänsyn till olika bakgrundsfaktorer³ för andelen elever som fullföljer. Nacka får där rött, d.v.s. tillhör den fjärdedel kommuner som har lägst andel. Även flera andra kommuner i länet har lägre andel än förväntat, men 18 kommuner i länet ligger bättre till än Nacka. Med hänsyn till Nackas förutsättningar borde alltså fler fullfölja gymnasiet, enligt Sveriges kommuner och landstings modell.

I en rapport från 2008 sammanfattar Skolverket kunskapsläget när det gäller varför elever avbryter gymnasiestudier och finner förklaringar som är relaterade till a) systemet, b) processen i skolorna och c) till individerna. Till de systemrelaterade faktorerna hör bland annat gymnasieskolans organisation och de krav som ställs på eleverna i läro- och kursplaner. Bland de processrelaterade faktorerna finns de individuella programmets arbete och skolors arbete med särskilt stöd. Kunskaperna om betydelsen av dessa faktorer är begränsad, konstaterar Skolverket, men några studier har pekat på att elevers delaktighet, relationen mellan lärare och elev och individualisering av undervisningen är tre centrala inslag i en undervisning som förmår möta elevers behov.

Individuella faktorer handlar bland annat om elevers motivation och studieförutsättningar. En enkätstudie till ungdomar som avbrutit gymnasiestudier visar att det vanligaste skälet bakom avbrottet var studietrötthet (41 procent av ungdomarna angav detta som huvudorsak). När det gäller elevers motivation visar studier att det är av vikt att eleven har möjlighet att gå på det gymnasieprogram som är elevens förstahandsalternativ och som svarar mot elevens intresse. Elevers studieförutsättningar mätt i grundskolebetyg pekar vidare på att elever med låga grundskolebetyg fullföljer utbildningen i betydligt lägre grad än elever med höga betyg.

Det finns ett komplext samspel mellan dessa faktorer där skolledare, lärare och elever är viktiga aktörer, menar Skolverket. Rapporten pekar emellertid på att lärare tenderar att fokusera på de individrelaterade faktorerna, men Skolverket menar att det kanske är en god idé att istället betona betydelsen av system och processfaktorer, i synnerhet som detta är faktorer skolan i högre grad kan påverka och förändra.

För att öka kunskaperna om vad som ligger bakom Nacka-ungdomars avbrott har Kultur- och utbildningsenheten påbörjat en uppföljning av de ungdomar som lämnar gymnasiet i förtid. Kartläggningen görs inom ramen för kommunens arbete med det kommunala uppföljningsarbetet. Samtliga ungdomar kommer att kontaktas och tillfrågas om bl.a. orsaker till avbrottet. Med detta som grund kommer en strategi för att säkra att varje elev får en fullständig gymnasieutbildning att utarbetas i samarbete med gymnasieskolorna.

De nya styrdokumenterna för gymnasieskolan kommer sannolikt att medföra att programmen blir tydligare. Enligt propositionen förväntas den nya utformningen leda till färre avhopp. Det finns dock en risk att den nya strukturen kan minska flexibiliteten, varför Kultur- och utbildningsenheten bedömer effekten av

³ I modellen tas hänsyn till elevens meritvärde från grundskolan, föräldrars utbildningsnivå, utländsk bakgrund, familjesammansättning och disponibel inkomst. Modellen kan liknas vid SALSA-modellen för grundskolan.

förändringarna som osäker. Det är dock positivt att förslaget ger ökade möjligheter till individuell anpassning av utbildningen samt att vikten av stödinsatser betonas.

Positivt är att Nacka fått flera nya gymnasieskolor som är attraktiva för eleverna. Att Nacka-eleverna fortsätter att förbättra sina resultat i grundskolan ökar också förutsättningarna för dem att komma in på den gymnasieutbildning de önskar, vilket enligt resultaten i Skolverkets studie ovan har betydelse för motivationen att fullfölja utbildningen. Satsningen på karriärutveckling i grundskolan bör också öka förutsättningarna för eleverna att göra kloka val till gymnasieskolan.

Målnivån för 2010 för nyckeltalet avseende andel elever som är nöjda med information och vägledning har liksom för grundskolan höjts till 70 procent. Det nya systemet med karriärutveckling ger skolorna nya möjligheter inom detta område, och det är nu viktigt att det märks genom bättre stöd till eleverna. Detta kommer också att undersökas särskilt hösten 2010.

För år 2010 finns ett nytt nyckeltal som handlar om att elever i högre grad ska börja på program som passar dem med en gång. Nyckeltalet gäller andel elever som fortsätter påbörjat program skolår två i gymnasiet.

Vuxenutbildning 	Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
	Andel kursdeltagare i grundläggande vux som fullföljt påbörjad kurs (%)	75	58	39	61
Andel kursdeltagare i gymnasial vux som fullföljt påbörjad kurs (%)	85	73	85	81	↘
Andel kursdeltagare i SFI som fullföljt påbörjad kurs med minst betyget Godkänd (%)	75	54	-	ej mätt	
Andel med lägst betyget Godkänd i Matematik A, Svenska A och Engelska A (%)	75	73	60	69	↗
Andel med lägst betyget Godkänd i nationella kursprov (%)	81	81	82	80	↗
Andel elever som stimuleras till utveckling och lärande (%)	86	ej mätt	85	78	
Andel elever som är nöjda med den information och vägledning de fått inför kursval (%)	75	ej mätt	80	75	

Den samlade måluppfyllelsen är blandad år 2009. Utfallet för nyckeltalen som avser andel elever som fullföljer kurser är långt under målnivån, medan nyckeltalen som gäller betygsresultat ligger bättre till. Nyckeltalen för andelen elever som fullföljt sin kurs gäller läsåret 2008/09 enligt Skolverkets redovisning. En del elever fortsätter kursen terminen efter. Andel elever som avbrutit kurs var 17 procent i gymnasial vuxenutbildning och 26 procent i grundläggande. Nackas avbrottsfrekvens är något under genomsnittet för länet och riket för gymnasial nivå, medan den är genomsnittlig för grundläggande nivå. Kommunens statistik för hösten 2009 tyder på att andelen som avbryter minskat.

Att elever som påbörjar kurser i vuxenutbildningen väljer att avbryta studierna i förtid kan ha flera orsaker. Någon samlad nationell kunskap motsvarande den rapport som redovisades för gymnasieskolan finns inte. Sannolikt kan orsaker även här finnas i såväl system, hur skolan fungerar som i individuella förhållanden. Kartläggning av anordnare visar att flera elever avbrutit kurser för att resa till sitt hemland och också att det är relativt vanligt att eleverna gör tillfälliga avbrott för att sedan börja på samma kurs vid senare tillfälle, eller på en annan kurs. I en del fall finns positiva skäl till avbrott som att elever har fått arbete.

Det är självfallet viktigt att skolorna arbetar för att stimulera eleverna att fullfölja kursen. För en enskild elev kan det dock ibland finnas andra alternativ som är bättre och det gäller kanske framförallt elever på gymnasial nivå. Jämförelsen mellan skolorna visar på skillnader. På vissa skolor fullföljer nästan alla elever, medan på andra är avhoppet fler. Resultaten är som regel bättre på yrkesinriktade kurser. I samband med rektors verksamhetsbesök på skolorna förs en dialog utifrån redovisad statistik. En enkätun-

dersökning till anordnarna visar att verksamhetsbesöken är mycket uppskattade, bl.a. för att de möjliggör diskussioner om hur kvaliteten kan utvecklas.

Den försämrade ekonomin med ökad arbetslöshet har lett till att fler elever än tidigare studerar i vuxenutbildning och antalet väntas fortsätta att öka. Den snabba utökningen innebär stora krav på skolorna, men samtidigt kan det ekonomiska läget göra eleverna mer motiverade att fullfölja utbildning.

Sfi-bonus är ett sätt att stimulera eleverna med ekonomisk ersättning att snabbare fullfölja utbildning, men intresset är hittills mycket begränsat. Endast ett fåtal elever har beviljats Sfi-bonus fr.o.m. hösten 2009 i Nacka.

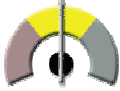
Kundundersökningen i vuxenutbildningen har tyvärr försenats, och genomförs under våren 2010.

Reellt inflytande

Varje barn/elev/studerande har rätt till en verksamhet som arbetar målmedvetet för att barn/elever/studerande/föräldrar ska ha god insyn i och ett reellt inflytande över anordnarens verksamhet och utveckling.

Varje elev/studerande har också rätt till ett reellt inflytande över sin utveckling/sin undervisning och sitt lärande.

(Utbildningspolitisk strategi för Nacka kommun)

		Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
						
<i>Förskoleverksamhet</i>						
Andel föräldrar som anser att deras barns tankar och idéer tas tillvara (%)		80	71	72	70	↗
<i>Förskoleklass, grundskoleutbildning och skolbarnsomsorg</i>						
Andel föräldrar som anser att deras barn är med och planerar arbetet i skolan (%)		75	64	65	64	-
Andel elever som anser att de är med och planerar arbetet i skolan (%)		81	82	80	81	↗
Andel föräldrar som anser att fritidshemmets verksamhet utgår från deras barns intressen och behov (%)		75	72	73	71	↗
<i>Gymnasieutbildning</i>						
Andel elever som kan påverka arbetssättet under lektionerna (%)		75	71	70	71	-
<i>Vuxenutbildning</i>						
Andel elever som kan påverka arbetssättet under lektionerna (%)		75	ej mätt	57	60	

Måluppfyllelsen inom detta område är blandad 2009. Det är positivt att några av nyckeltalen har förbättrats svagt sedan föregående år. Fler elever i skolår åtta svarar att de är med och planerar, men däremot har andelen bland eleverna i skolår fem minskat något.

Utfallet för flertalet nyckeltal ligger dock under målnivån. För nyckeltalen som avser att barns tankar och idéer tas tillvara i förskoleverksamheten samt att föräldrar instämmer i att barnet är med och planerar skolarbetet i grundskolan är avståndet mellan utfall och målnivå stort. Utbildningsnämnden har bedömt dessa nyckeltal som särskilt viktiga och därför höjt målnivån för 2009. För att nå en hög måluppfyllelse krävs också att förskolor och grundskolor kommunicerar med föräldrar kring hur de arbetar med att göra barnen delaktiga.

Även i vuxenutbildningen krävs betydande förbättringar för att målnivån ska kunna nås. Andel elever som instämmer har dock ökat jämfört med undersökningen år 2007. Elever som läser utbildningen på distans svarar i mindre grad än elever med klassrumsundervisning att de kan påverka arbetsättet. Sammantaget är det små skillnader mellan olika undervisningsformer i hur nöjda eleverna är med verksamheten, men möjligheterna till delaktighet förefaller alltså vara en utmaning när det gäller distansundervisningen.

Trygghet, ordning och arbetsro

Varje barn/elev/studerande har rätt till en arbetsmiljö som präglas av glädje, trygghet och stimulans och som bidrar till god hälsa.

Varje enhet ska ha egna regler för hur man skapar trygghet, arbetsro, ordning och trivsel samt se till att dessa efterlevs.

(Utbildningspolitisk strategi för Nacka kommun)

		Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
<i>Förskoleverksamhet</i>						
Andel föräldrar som anser att barnet är tryggt i förskoleverksamheten (%)		95	97	98	97	-
Andel föräldrar som anser att det är arbetsro i verksamheten (%)		83	84	85	83	↗
<i>Förskoleklass, grundskoleutbildning och skolbarnsomsorg</i>						
Andel föräldrar som anser att barnet är tryggt i skolan (%)		95	95	95	96	↘
Andel elever som är trygga i skolan (%)		95	93	94	94	↘
Andel elever som har arbetsro på lektionerna (%)		80	73	71	71	↗
<i>Gymnasieutbildning</i>						
Andel elever som är trygga i skolan (%)		95	97	97	96	↗
Andel elever som har arbetsro på lektionerna (%)		80	80	74	75	↗
<i>Vuxenutbildning</i>						
Andel elever som är trygga i verksamheten (%)		95	ej mätt	87	86	

Måluppfyllelsen inom detta område är blandad år 2009. Utfallet för flertalet nyckeltal har nått över målnivån. Det är mycket positivt att 97 procent av eleverna i gymnasiet är trygga i skolan och att 80 procent tycker att det är arbetsro på lektionerna.

När det gäller arbetsron i grundskolan är det, trots en förbättring jämfört med föregående år, långt mellan utfall och målnivå. Detta är ett av de nyckeltal som Utbildningsnämnden lyft fram som särskilt viktigt. Trygghet och arbetsro är självfallet en viktig grund för elevernas lärande och betonas också i förslaget till ny skollag. Skolorna behöver alltså prioritera detta område. Även i vuxenutbildningen är det långt till målnivån 2009.

Kommunens förtroendevalda revisorer har under läsåret gjort en granskning av det förebyggande arbetet och åtgärder mot trakasserier och kränkande behandling. Av rapporten framgår att alla granskade skolor bedriver ett arbete som står i linje med barnkonventionen och de nationella styrdokument. Revisorerna bedömer dock att alla de granskade planerna inte lever upp till de krav som ställs i lag och förordning. I rapporten föreslås att Utbildningsnämnden fortsätter arbetet med att mer systematiskt följa upp förekomsten av sådana planer som avses i skollagen och diskrimineringslagen och gör en bedömning av dessa, så att de lever upp till lagstiftarens krav. Vidare föreslås att de skolor som rymmer flera verksamheter upprättar en plan per verksamhet samt att de granskade planerna uppdateras så att de utgår från gällande lagstiftning.

Den årliga och övergripande uppföljningen av likabehandlingsplaner, som ska ske i samband med kommunens kvalitetsredovisning, kommer att arbetas fram inför 2010 års kvalitetsredovisning. Övergången till läsårsvis insamling av enheternas kvalitetsredovisningar innebär att det inte finns något underlag detta år, varför 2009 års uppföljning begränsats till att avse den rapport som ovan beskrivits.

Tydlig information och individuell utvecklingsplan

Varje förälder/ elev/ studerande ska minst en gång per termin få muntlig och skriftlig information om sin/ sitt barns utveckling och lärande.

Varje barn/ elev/ studerande ska ha en individuell utvecklingsplan som uppdateras kontinuerligt i samverkan mellan personal/ skola och barn/ elev/ studerande/ föräldrar.

(Utbildningspolitisk strategi för Nacka kommun)

		Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
Förskoleverksamhet						
Andel föräldrar som får tydlig information om sitt barns utveckling och lärande (%)		90	84	85	84	-
Förskoleklass, grundskoleutbildning och skolbarnsomsorg						
Andel föräldrar som får tydlig information om sitt barns utveckling och lärande (%)		90	87	87	88	↘
Andel elever som får veta hur det går för dem i skolarbetet (%)		90	89	88	89	-
Gymnasieutbildning						
Andel elever som är nöjda med den information de får varje termin om sin utveckling och sitt lärande (%)		80	72	72	73	↘
Vuxenutbildning						
Andel elever som regelbundet får information om sin utveckling och sitt lärande (%)		75	ej mätt	70	72	

Även inom detta målområde är måluppfyllelsen blandad år 2009. Bäst är resultaten i grundskolan, där skolorna nästan når upp till den nya högre målnivån. Förändringarna i resultat mellan åren är små. I några fall har andelen nöjda minskat svagt.

I både förskoleverksamheten och gymnasieskolan är det långt mellan målnivån och utfallet år 2009. Alltför få föräldrar respektive elever tycker här att de får tydlig information om utveckling och lärande. Även inom detta område ökar kraven om förslaget till ny skollag blir verklighet. Förslaget innebär att det ska vara tydligt för elever och föräldrar hur det går för eleverna, och särskilda krav gäller för informationen för elever i behov av stöd. Det kommer också bli möjligt att överklaga beslut om åtgärder för elever i behov av stöd. Information till föräldrar och elever om lärandet är därmed ett mycket angeläget utvecklingsområde för Nackas förskolor och skolor.

Val och valmöjligheter

Föräldrar och elever ska ges stora valmöjligheter vid val av förskola och skola.

(Strategiskt mål för Utbildningsnämnden.)

Val och valmöjligheter	Mål-nivå 2009	Utfall 2009	Mål-nivå 2008	Utfall 2008	2009 jmf 2008
<i>Förskoleverksamhet</i>					
I alla kommundelar ska utbudet av platser i förskoleverksamheten motsvara efterfrågan (st)	4	4	4	4	
<i>Förskoleklass, grundskoleutbildning och skolbarnsomsorg</i>					
Andel föräldrar som har fått sitt förstahandsval tillgodosett vid val av skola (%)	95	97	95	93	↗
<i>Gymnasieutbildning</i>					
Andel elever som hade tillräckligt stora valmöjligheter vid val av utbildning (%)	84	83	83	84	↘
Andel elever som fick sitt förstahandsval vid val till gymnasieskola tillgodosett (%)	75	73	74	71	↗
<i>Vuxenutbildning</i>					
Andel elever som är nöjda med utbudet av kurser och skolor vid val av utbildning (%)	75	ej mätt	76	74	
Andel elever med beviljad check som får sitt förstahandsval tillgodosett (%)	95	99	95	99	

Måluppfyllelsen är blandad för år 2009, men övervägande positiv. Nyckeltalen för förskoleverksamhet, grundskola och vuxenutbildning ligger över målnivån, medan nyckeltalen för gymnasieskolan ligger något under.⁴

Andelen som fått sitt förstahandsval av grundskola ligger kvar på samma höga andel som föregående år, vilket visar på en hög grad av flexibilitet hos skolorna.

Det är positivt att andel elever som fick sitt förstahandsval tillgodosett vid valet till gymnasieskolan ökat till 73 procent, vilket är detsamma som till läsåret 2007/2008, som då var det högsta noterade värdet. Nacka-elevers intagning på landets gymnasieskolor och till olika gymnasieprogram visar på en mycket stor spridning. Intagning har gjorts till 14 olika kommuner och 60 olika fristående skolor.

Antalet kursval i vuxenutbildningen mer än fördubblades till hösten 2009 jämfört med året innan, vilket med stor sannolikhet berodde på konjunkturläget. Trots det stora antalet sökande till vuxenutbildning kunde så gott som alla, 99 procent, som beviljats check få sitt förstahandsval tillgodosett, vilket tyder på en stor flexibilitet i systemet.

Under 2009 har den planerade utbyggnaden av förskoleverksamheten genomförts och därmed har barnomsorgsgarantin kunnat uppfyllas. Antalet placerade barn var 6 602 i genomsnitt, vilket är 88 fler än under år 2008. För att klara måluppfyllelsen framöver inom detta område krävs goda prognoser om kommande behov och en långsiktig planering där Miljö & stadsbyggnad och Fastighetskontoret har en mycket aktiv roll. Enligt senaste handlingsplanen för förskole- och grundskoleplatser, vilken omfattar åren 2010-2018, är det sammantagna behovet cirka 900 förskoleplatser.

Tillgången på skolplatser i Nacka är sammantaget god fram till prognosperiodens mitt. Därefter kommer det att råda brist på skolplatser för förskoleklass och skolår 1-6 i vissa områden. Ledig kapacitet finns

⁴ Statistik om val för flera år redovisas i bilaga.

dock för skolår 7-9 de kommande åren. Planering för att öka antalet skolplatser har påbörjats i Boo och på Sicklaön. Utbildningsnämnden måste fortsätta följa utvecklingen av utbud och efterfrågan samt bedriva ett aktivt deltagande i planarbetet med Fastighetskontoret och Miljö- och stadsbyggnadsnämnden. I den kommande översiktsplanen för Nacka kommer behovet av framtida tomtmark för förskolor och skolor framgå tydligt.

Behov av förändringar i Utbildningsnämndens mål och nyckeltal

Ny skollagstiftning påverkar uppdraget för Utbildningsnämnden och för förskolor och skolor. Det är viktigt att de nya styrdokumenterna implementeras på ett bra sätt i verksamheten. Förändringen i de nationella styrdokumenterna innebär också att kommunens utbildningspolitiska strategi, där Utbildningsnämndens strategiska mål ingår, behöver ses över. Kultur- och utbildningsenheten bedömer att de områden som strategin tar upp även fortsättningsvis är mycket relevanta, men vissa förändringar kan behöva göras. Den utbildningspolitiska strategin började gälla år 2004. I huvudsak speglar nämndens nyckeltal väl intentionerna i de strategiska målen. Nyckeltalen är mätbara och de allra flesta kan jämföras nationellt eller med de sju övriga kommunerna i utvärderingssamarbetet VÅGA VISA. När det gäller kundundersökningen kommer möjligheterna att jämföra ytterligare öka då sju nya kommuner kommer att genomföra kundundersökningen från och med år 2010.

Nämnden har prioriterat vissa nyckeltal framför andra genom att höja målnivåerna för dessa extra mycket. Det är viktigt med målnivåer som utmanar verksamheten, men en del målnivåer kan dock ses som väl höga och svåra att nå. Det finns också en risk att de prioriterade målen blir för många, vilket minskar styrkraften av prioriteringarna. Några nyckeltal behöver övervägas inför kommande år, framförallt nyckeltalen för grundläggande och gymnasial vuxenutbildning.

Ekonomiska konsekvenser för Utbildningsnämndens verksamhet

Förändringarna i lagstiftning tillsammans med prioriteringarna som uttrycks i mål och nyckeltal samt andra förändringar i omvärlden innebär ekonomiska konsekvenser som Kultur- och utbildningsenheten vill uppmärksamma:

- En ökad andel personal med pedagogisk högskoleutbildning i förskolan leder till högre kostnader, om de högre lönerna inte ska kompenseras genom lägre personaltäthet. De åtgärder som krävs för att locka fler förskollärare i form av bättre lokaler och utemiljö och satsningar på kompetensutveckling innebär också ökade kostnader och kräver därmed höjda checkar i förskolan.
- Förslagen till ny lagstiftning ger större möjligheter att överklaga beslut i skolan, t ex när det gäller insatser för elever i behov av särskilt stöd. Insatserna kan behöva utökas och hantering av överklaganden kräver mer resurser.
- Checken för elever i skolår sex i grundskolan är jämförelsevis låg i Nacka, och bör höjas.
- Utbildningsnämnden har beslutat att utreda möjligheterna att införa kundvalssystem i modersmål för att öka måluppfyllelsen. Om beslut tas om att införa det kommer ytterligare resurser att behövas.
- I gymnasieskolan planeras en gemensam programpeng inom Stockholms län. Den gemensamma programpengen kan komma att förändra hela resursfördelningssystemet för gymnasieskolan och därmed påverka Utbildningsnämndens budget.
- Effekterna av den nya gymnasieskolan väntas enligt kostnadsberäkningar i propositionen innebära lägre kostnader, genom en halvering av andel elever som går ett fjärde gymnasieår liksom färre som går vidare till vuxenutbildning direkt från gymnasiet. Enligt Sveriges Kommuner och Landsting innebär detta en minskning i utjämningsystemet med 72 kronor per invånare i Nacka för år 2012.
- Kostnaderna ökar för vuxenutbildning, då fler vill studera till följd av lågkonjunkturen. Eleverna efterfrågar också i högre utsträckning än tidigare yrkesutbildningar, som kostar mer än andra kurser.

2 Uppföljning av åtgärder i 2008 års kvalitetsredovisning

I tidigare kvalitetsredovisningar har Kultur- och utbildningsenheten redovisat vad som hänt med de förbättringsområden som uppmärksammades i föregående redovisning. Eftersom underlag ännu saknas för att följa upp flertalet områden, redovisas här istället en uppföljning av de viktigaste åtgärderna som lyftes fram i 2008 års kvalitetsredovisning.

Förskolors och skolors ansvar

Ett antal generella förbättringsområden uppmärksammades där förskolor och skolor uppmanades att utveckla sin verksamhet. Förskolor och skolor skulle vara flexibla och anpassa verksamheten efter föräldrars och elevers efterfrågan, vilket också i hög grad skett. Förskolor och skolor uppmanades också att utveckla barns och elevers delaktighet, samt fortsätta insatserna för att utveckla informationen om lärandet till föräldrar och elever. Inom dessa områden pågår mycket utvecklingsarbete på förskolor och skolor, men effekterna kan inte avläsas ännu då kvalitetsredovisning och kundundersökning inte är tillgängliga. Detsamma gäller arbetet med karriärutveckling och användningen av kultur i det pedagogiska arbetet.

Kommunens ansvar

Åtgärder i 2008 års redovisning	Vad har hänt?
Kommunen ska kartlägga varför andelen personal med pedagogisk högskoleutbildning i förskolan inte ökar och undersöka rekryteringsläget. Kommunen kan också komma att pröva sanktionsåtgärder mot förskolor som inte håller måttet och t ex inte har personal med pedagogisk utbildning i tillräcklig utsträckning.	En särskild arbetsgrupp har analyserat rekryteringsläget. Gruppen kommer att fortsätta att arbeta för att Nacka uppfattas som en attraktiv förskolekommun. Utbildningsnämnden beslöt i samband med den senaste statistikredovisningen att förskolor med för låg utbildningsnivå ska redovisa åtgärdsprogram och att situationen på dessa förskolor ska följas upp på nytt.
Satsningen på forskning och utveckling som Utbildningsnämnden beslutat om är viktig för att sprida forskningsresultat och också sprida kunskap om goda pedagogiska insatser i kommunen.	FoU-lab har genomförts med totalt 20 pedagoger, som testat och utvecklat arbetssätt inom fem ämnesområden. Kvalitetspriset Fjädern har delats ut till förskollärare, lärare och fritidspedagoger för välförtjänta utvecklingsarbeten. De tio pristagarna har skrivit varsin artikel som har publicerats. FoU seminarier har genomförts en gång i månaden där forskare berättat om aktuell utbildningsforskning.
Förslag till utveckling av modersmålsundervisningen ska tas fram.	I december 2009 redovisades en uppföljning av den tidigare studien av modersmålsundervisningen, där Kultur- och utbildningsenheten bedömde att åtgärderna som vidtagits av Modersmålsenheten varit otillräckliga. Utbildningsnämnden beslöt därför att utreda möjligheterna att införa ett nytt kundvalssystem för modersmålsstöd och modersmålsundervisning. Utredning pågår under 2010.
Kommunen ska ordna inspirationsseminarier för arbetet med kultur i förskola och skola.	Kulturfrågor tas upp under utvecklingsdagarna för chefer våren 2010, då bl. a. kulturministern kommer att tala om kultur för barn och unga. En fördjupad uppföljning av kulturpengen planeras också, ev. åtföljda av seminarier.

Åtgärder i 2008 års redovisning	Vad har hänt?
En särskild studie av matematikundervisningen ska genomföras.	Den planerade studien har inte genomförts då insatser redan pågår inom Förskola, Fritid, Skola (FFS). De kommunala skolorna har också beviljats extra medel för 2010.
Nacka ska fortsätta att bidra aktivt i diskussionerna med andra kommuner inom länet för att öka elevers valmöjligheter.	Nacka har varit aktivt i länssamarbeten avseende gymnasieskola och vuxenutbildning. Alla kommuner i Stockholms har kommit överens om att skapa en gemensam vuxenutbildningsregion. Ett första steg är att elever som ska börja på yrkesinriktade sfi-utbildningar (sfx) idag kan välja skola i hela länet.
Tidsplanen för förskolors och skolors kvalitetsredovisningar kommer att ses över i syfte att skapa bättre förutsättningar för kvalitetsarbetet.	Tidsplanen har setts över. Förskolors och skolors kvalitetsredovisningar kommer nu att avse läsåret.

3 Förskoleverksamhet och utbildning i siffror

Förskoleverksamhet och utbildning för Nackas invånare

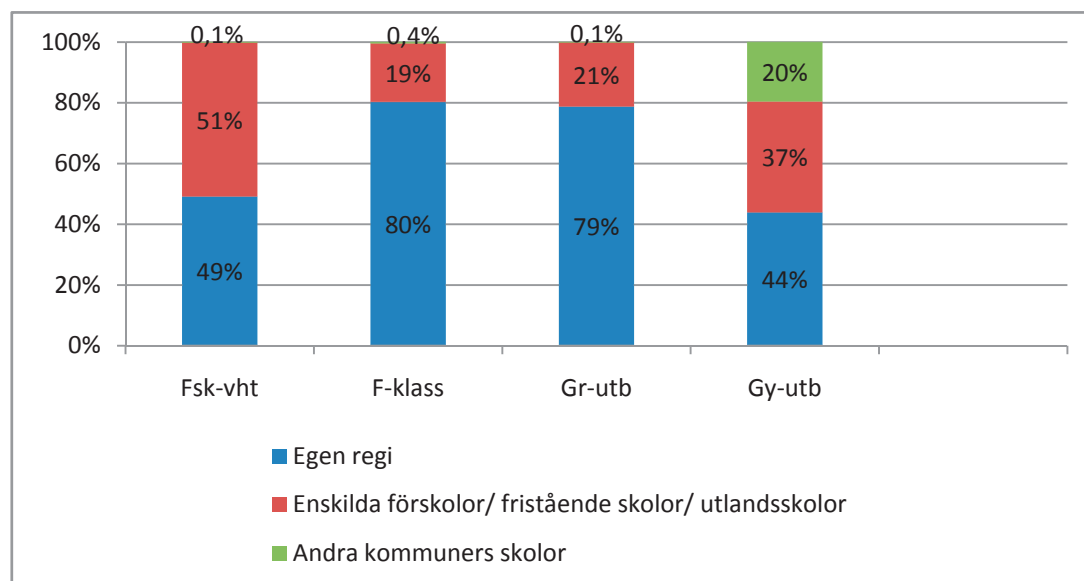
Lite drygt var fjärde av Nackas invånare, eller 22 800 barn och vuxna, deltog i förskoleverksamhet eller utbildning hösten 2009.

Tabell 1 Antal barn/elever folkbokförda i Nacka per verksamhet hösten 2009

Verksamhet	Antal
Förskola	5 548
Pedagogisk omsorg	435
Skolbarnsomsorg	4 554
Förskoleklass	1 280
Grundskola	9 999
Obligatorisk särskola	85
Gymnasieskola	3 615
Gymnasiesärskola	43
Grundläggande vuxenutbildning	196
Gymnasial vuxenutbildning	1 169
Svenska för invandrare	333
Särvux	15

Andel barn och elever som går i kommunal respektive enskild/fristående regi varierar mellan de olika verksamheterna. Det finns ingen vuxenutbildning i kommunal regi i Nacka, utan eleverna väljer fritt bland anordnare som auktoriserats av Nacka kommun. En del av dessa är kommunala anordnare i andra kommuner som Stockholm, Tyresö och Värmdö. I övrigt är det förskoleverksamheten som har högst andel barn i enskild verksamhet där nästan hälften av alla barn går i enskilda förskolor eller pedagogisk omsorg. Även gymnasieutbildningen kännetecknas av en hög andel elever i fristående skolor. Många gymnasieelever får också sin utbildning i andra kommuners kommunala skolor. I förskoleklass och grundskola går de flesta eleverna i Nackas kommunala skolor.

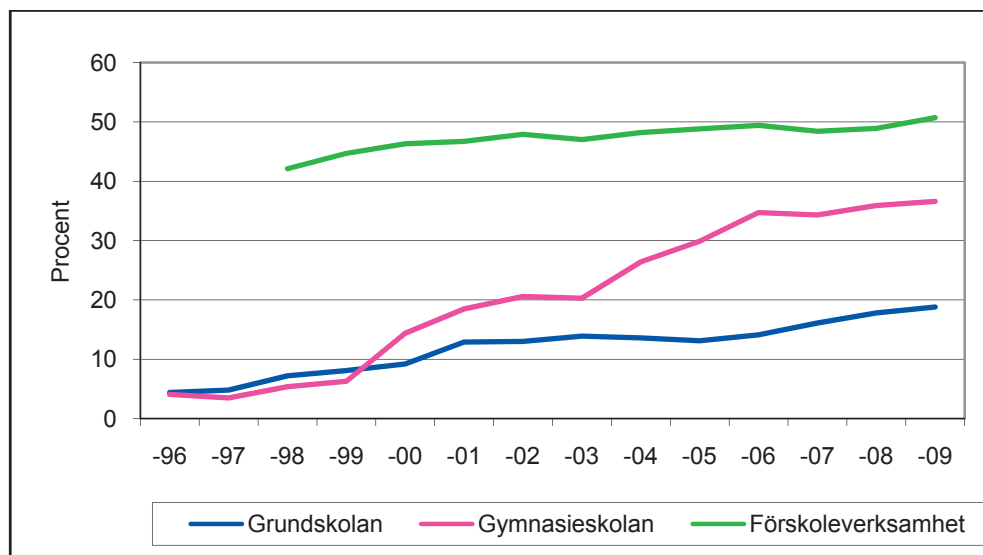
Figur 1 Barn och elever folkbokförda i Nacka, andel (%) hos respektive huvudman, hösten 2009

Andel barn och elever i enskild/fristående verksamhet har ökat under den senaste tioårsperioden. Särskilt kraftig har ökningen varit för gymnasieskolan, andel elever i fristående gymnasieskolor har mer än

tredubblats. I grundskolan har andelen mer än fördubblats. Andel barn i enskild förskoleverksamheten minskade ett par år under mitten av 2000-talet för att återigen öka.

Figur 2 Andel (%) barn och elever i enskild förskoleverksamhet respektive i fristående skolor 1997-2009, folkbokförda i Nacka

Förskoleverksamhet och utbildning i Nacka

Tabell 2 Förskoleverksamhet och utbildning i skolor belägna i Nacka kommun, hösten 2009

Verksamhet per huvudman	Antal enheter	Antal barn/elever*	Därav från andra kommuner
Kommunala förskolor och skolor			
Förskolor	47	2 989	7
Pedagogisk omsorg - i förskoleverksamhet	3	20	i.u.
Pedagogisk omsorg - i fritidshemsverksamhet	0	0	i.u.
Fritidshem 6-9 år	20	3 703	i.u.
Grundskolor	23		
- i förskoleklass		1 035	7
- i grundskola		8 133	249
Obligatoriska särskolor	4	68	11
Särskoleelever inkluderade i grundskolan		5	0
Gymnasieskolor	5	2 399	808
Gymnasiesärskolor	2	38	16
Enskilda förskolor och fristående skolor			
Förskolor	61	2 628	62
Pedagogisk omsorg - i förskoleverksamhet	86	415	i.u.
Pedagogisk omsorg - i fritidshemsverksamhet	4	66	i.u.
Fritidshem 6-9 år	10	785	i.u.
Grundskolor	13		i.u.
- i förskoleklass		226	i.u.
- i grundskola		1 573	i.u.
Obligatoriska särskolor	0	0	i.u.
Särskoleelever inkluderade i grundskolan		1	i.u.
Gymnasieskolor	7	376	i.u.
<i>Vuxenutbildning**</i>			
Grundläggande vuxenutbildning	12	196	**
Gymnasial vuxenutbildning	23	1 169	**
Svenskundervisning för invandrare	9	333	**

i.u. Ingen uppgift.

* Barn/Elevantalet för pedagogisk omsorg, fritidshem, grundskolor och gymnasieskolor i enskild/fristående regi samt för pedagogisk omsorg och fritidshem i kommunal regi avser endast barn och elever folkbokförda i Nacka.

**För vuxenutbildningen avses de anordnare som Nacka har auktoriserat. Ett mindre antal elever från andra kommuner ingår i uppgiften om antal elever.

Program i gymnasieskolan

Samhällsvetenskapliga programmet och Naturvetenskapsprogrammet är de program som har flest elever. Tillsammans går mer än hälften av eleverna på dessa program. Fyra procent av eleverna går på individuellt program.

Tabell 3 Antal gymnasieelever folkbokförda i Nacka per program, hösten 2009

Program	Antal elever	Andel (%) per program
Barn- och fritidsprogrammet	33	1
Byggprogrammet	84	2
Elprogrammet	149	4
Energiprogrammet	25	1
Estetiska programmet	89	2
Estetiska programmet, musik	58	2
Fordonsprogrammet	47	1
Handels- och administrationsprogrammet	95	3
Hantverksprogrammet	68	2
Hotell- och restaurangprogrammet	66	2
Individuella programmet	128	4
Industriprogrammet	36	1
International Baccalaureate	65	2
Livsmedelsprogrammet	3	0
Medieprogrammet	103	3
Naturbruksprogrammet	49	1
Naturvetenskapsprogrammet	698	19
Omvårdnadsprogrammet	48	1
Samhällsvetenskapsprogrammet	1 326	37
Specialutformat program	321	9
Teknikprogrammet	124	3
Summa	3 615	100

4 Lärande i förskola och förskoleklass

Reviderad läroplan betonar lärandet

Förskolan har ett viktigt pedagogisk uppdrag, som tydliggjordes i läroplanen som kom 1998. Under 2009 har Skolverket på regeringens uppdrag presenterat förslag till revideringar av läroplanen för att ytterligare förstärka det pedagogiska uppdraget. Förslaget bereds för närvarande i regeringskansliet. I förslaget betonas lekens roll för barns utveckling och lärande. Leken kan användas för att stärka arbetet med språk och matematik. Förskollärarens särskilda ansvar betonas också i förslaget.

I detta avsnitt redovisas först viktiga faktorer för barns lärande, baserat på forskning och intervjuer med ett antal förskolechefer i Nacka, därefter redovisas olika utvärderingsresultat för Nackas förskolor.

Lärande för de allra minsta

För de allra yngsta barnen är tryggheten en förutsättning för lärandet. Det är av stor vikt att barnen kan knyta an till personal och att barnen känner sig omtyckta. Personalens förhållningssätt är grunden för de små barnens lärande.

Den första tiden för barnen på förskolan handlar om att barnen ska lära sig rutinsituationer som att äta själv, klä sig själv, klara toaletsituationen och att sova på förskolan. Förskolorna använder rutinsituationerna som en bas i lärandet. Barnen lär sig hela tiden och särskilt viktigt för de allra minsta är att lära sig gå, utveckla språket och samspela med andra, både barn och personal. Förskolan har som mål att fostra barnen till självständiga individer som "kan själv".

Hur barns lärande stimuleras och stöds

Den viktigaste faktorn för små barns lärande är leken. Barnen bearbetar sina erfarenheter och lär sig nytt genom leken. De prövar olika roller i leken och vågar pröva sin förmåga.

Att ställa frågor till barnen är viktigt för att visa barnet processen i lärandet och att hjälpa barnen att konkretisera mål utan tidsaspekt. *Vad vill du lära dig? Vad har du lärt dig? Vad kan du? Vad skulle du vilja kunna?* Det är också viktigt att stödja barnen när de går från "krumelurer till bokstäver".

Ett medel för att fånga och synliggöra barnens lärande och vad de vill är att personalen dokumenterar. Dokumentationen kan göras med hjälp av foto, film, barnens alster och personalens anteckningar. Att analysera och reflektera över dokumentationen är viktigt för att stödja barnens läroprocesser.

Förskolans miljö ska stödja barnens lärande och vara till hjälp för barnens egna forskande, såväl inomhus som utomhus. Miljön benämns som den tredje pedagogen i förskolan, utöver pedagogen och pedagogiken. Valet av material har stor betydelse för barnens inläring och valet av material är avgörande för hur lärandet i leken kan utvecklas.

- Finns det tillräckligt med material som utmanar och stimulerar?
- Är materialet tillgängligt så att barnen kan göra egna val och ha inflytande över sina val?
- Finns det tillräckligt med material så att konflikter mellan barnen kan undvikas?
- Är materialet könsneutralt? Har alla barn, både pojkar och flickor, tillgång till allt material?

De flesta av Nackas förskolor kan svara ja på dessa frågor. De flesta förskolor har en utmärkt lärandemiljö för barnen, men på några finns det förbättringar att göra.

Många förskolor arbetar med olika projekt, om t.ex. matematik och vatten. Ämnen väljs ofta efter förslag från barnen eller utifrån vad barnen visat intresse för. I matematiken ingår sortering, symboler, taluppfattning, mätning, rumsuppfattning och mönster. Även de allra minsta barnen deltar i projekten. Förskolorna har under året haft spaningar mot omvärlden, både i Sverige och utomlands, bl.a. i England och Italien (Reggio Emilia-filosofi). Flera av förskolorna har fördjupat sina kunskaper om Reggio Emi-

lias pedagogiska filosofi och inspirerats till ett forskande arbetssätt. De kommunala förskolorna, har under året bedrivit ett hälsoprojekt som fokuserat på barnens utevistelse. Flera förskolor har kompetensutvecklats i utomhuspedagogik med mål att se utomhusmiljön som en del av barnens lärandemiljö. Förskolans personal har under det gångna året ökat sin kompetens inom matematik och språk vilket ska leda till ett ökat lärande och förståelse för barnen. Några förskolor har också påbörjat kompetensutveckling utifrån förslaget till reviderad läroplan.

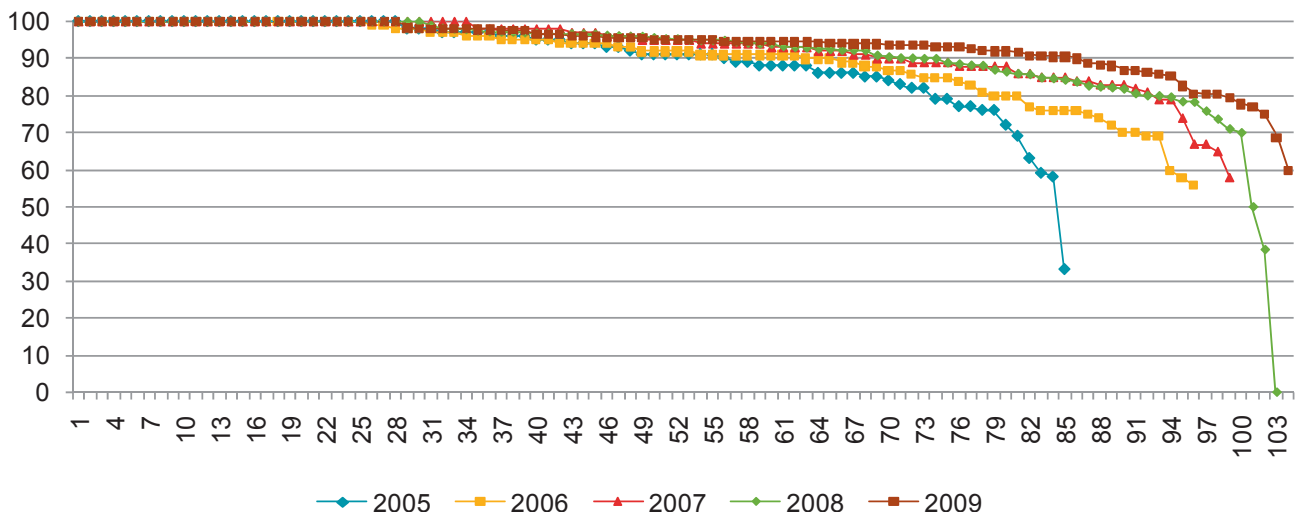
Fler förskolor har hög andel nöjda föräldrar

Det första året som kundundersökningen genomfördes, år 2005, var spridningen mellan olika förskolors resultat betydande när det gällde andel föräldrar som var nöjda med verksamheten totalt sett.

Spridningen mellan förskolorna har sedan minskat, då allt fler förskolor fått hög andel nöjda föräldrar. I 2009 års kundundersökning hade 83 procent av alla förskolor minst 90 procent nöjda föräldrar. År 2005 var motsvarande andel 66 procent. Samma utveckling är tydlig om gränsen dras vid 80 procent.

På en dryg fjärdedel av alla förskolor var samtliga, 100 procent av föräldrarna, nöjda. Denna andel har varierat mellan åren och minskat något jämfört med år 2005.

Figur 3 Andel (%) föräldrar som instämmer (3+4) i påståendet Jag är nöjd med verksamheten i förskolan, förskolorna rangordnade efter andel föräldrar som är nöjda med verksamheten respektive år, kundundersökning 2005-2009, Nacka

Andel nöjda föräldrar i Nacka ligger något över genomsnittet för de åtta kommuner som genomför samma undersökning. Andelen nöjda föräldrar har också ökat något över tid för Nacka totalt. Föräldrar instämmer också i hög grad i de olika påståendena som de tar ställning till när det gäller förskolans verksamhet. Även här ligger Nackas resultat väl till vid en kommunjämförelse. Särskilt positiva är föräldrarnas omdömen på området Normer och värden, där föräldrarna i hög grad svarar att barnet är tryggt i förskolan och att personalen bryr sig om barnet. Lite mer kritik finns när det gäller arbetsro, även om en stor majoritet instämmer även där.

För området Utveckling och lärande är svaren något lägre än för Normer och värden, men de allra flesta svar är positiva även på detta område. Föräldrarna tycker i hög grad att barnet har det roligt i förskolan, att det stimuleras till utveckling och lärande får stöd och hjälp om det behövs. Det påstående som får sämst resultat på detta område gäller informationen till föräldrar om barnets lärande.

Observerade förskolor i Nacka år 2009

En fördjupad analys har genomförts av resultaten för de tretton förskolor som observerats under 2009 inom ramen för VÅGA VISA. Syftet har varit att undersöka hur resultaten varierar, vilka styrkor och förbättringsområden som är vanliga, samt hur verksamheten har utvecklats sedan föregående observation. I samband med observationen genomförs också en självvärdering där medarbetarna på enheten bedömer sitt eget arbete och även i viss mån hur enheten fungerar. Resultaten på observationen och självvärderingen jämförs också med föräldrarnas bild av verksamheten enligt den årliga kundundersökningen.

Större variation i observationsresultat än i kundundersökning och självvärdering

Diagrammen nedan visar resultaten för de tre olika perspektiven⁵ för de observerade förskolorna. Bedömningarna är i genomsnitt högre för kundundersökningen och självvärderingen än för observationerna. Spridningen i resultat mellan olika förskolor är större på observationerna än på de två andra verktygen. Enligt observatörernas bedömning finns det således såväl förskolor med mycket god kvalitet, som förskolor med större utvecklingsbehov. Ur föräldrarnas och medarbetarnas perspektiv är skillnaderna mellan olika förskolor mindre.⁶

Förskolor med bra omdömen på observationen har också goda resultat på kundundersökningen. Men även förskolor med något sämre omdöme på observationen har ofta föräldrar som i hög grad är nöjda.

Trygghet, men inte alltid utveckling

Området Normer och värden, som handlar om trygghet, värdegrundsarbete och personalens förhållningssätt, är det område som får bäst bedömning av både föräldrar och observatörer. Det är bara två förskolor som har fått ett värde under 3,0 på detta område i observationen.

När det gäller Utveckling och lärande ligger personalens genomsnittliga bedömning över föräldrarnas och observatörernas bedömning ligger lägst. Variationen mellan förskolor är betydande i observationerna, från 2,2 till 3,8. Några exempel från förskolor som bedöms ha nått långt på området Utveckling och lärande:

”Vi bedömer att miljön och mångfalden av material uppmuntrar och utmanar barnen till självständighet och nyfikenhet samt lust att lära. Förskolan har hittat rutiner och arbetsformer där barnen utmanas att hitta nya kunskaper. Personalen arbetar aktivt med att stödja och synliggöra barns lärande.” (Skuru förskola)

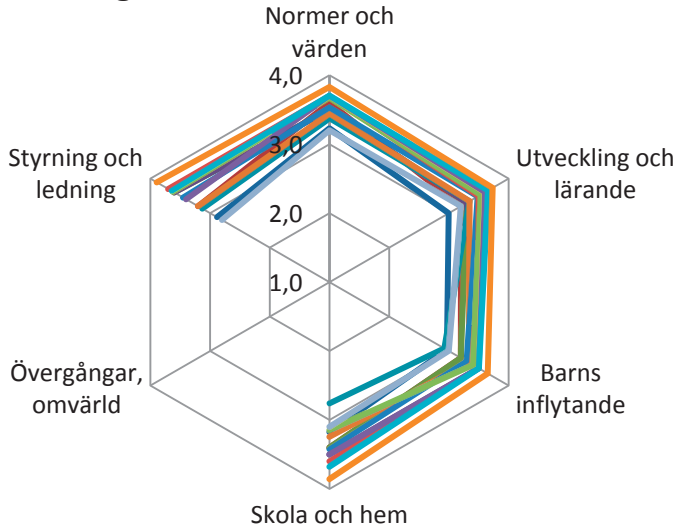
”Solen som beskriver den fria lekens innehåll ger en förståelse för hur viktig leken är i barnens utveckling. Veckans aktiviteter presenteras i hallarna med bilder och citat ur läroplanen.” (Vesslans förskola)

⁵ Enheter som ska observeras tas i regel ut i turordning. Vilka som väljs ut påverkas också av att organisatoriska skäl då all verksamhet med gemensam chef observeras samtidigt.

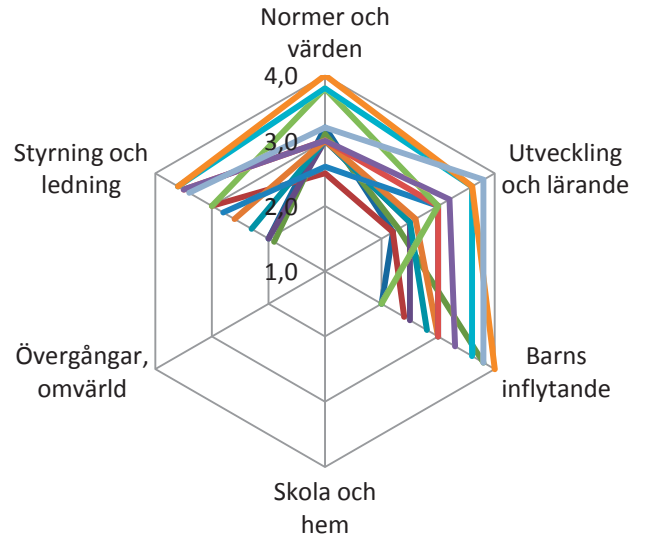
⁶ Metodmässigt kan detta problematiseras. Olika förhållanden är olika viktiga i de olika perspektiven. Värderingen av skalstegen kan göras olika, och t ex värdet av 2,0 se tolkas olika. Kunder har ofta erfarenhet av enbart en enhet, medan observatörerna sett flera. Observationerna genomförs av olika observatörslag, som trots kvalitetssäkring, kan bedöma olika.

Figur 4 Bedömning i olika perspektiv för de 13 förskolor⁷ som observerats i VÅGA VISA under 2009 i Nacka

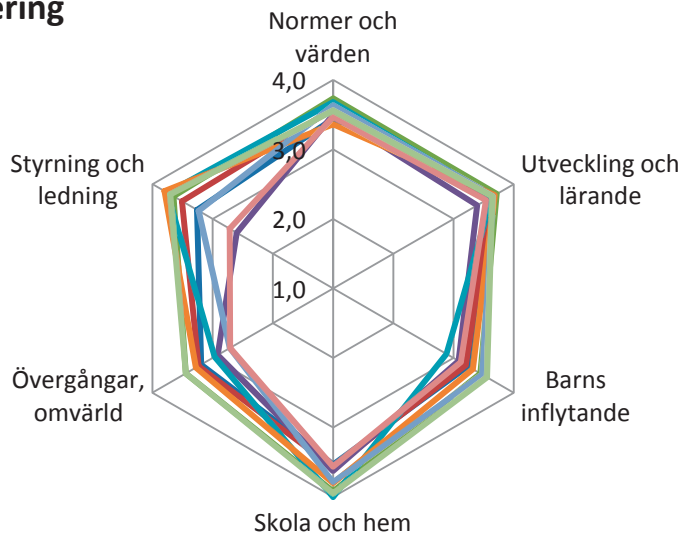
Kundundersökning

Observation

Självvärdering

⁷ Självvärdering har inte genomförts på tre av förskolorna.

Mer arbete med barns lärande behövs

För de förskolor som fått sämre omdömen handlar förbättringsområdena ofta om att förskolorna behöver arbeta mer med barnens lärande i enlighet med läroplanens intentioner. Exempel på områden som tas upp är att det saknas koppling till läroplanen, att dokumentation över vad barnen gör och tänker saknas, eller att den dokumentation som finns hänger i vuxenhöjd vilket gör att det är svårt för barnen att se och reflektera. På en förskola menar observatörerna att personalen inte tar tillvara på spontana situationer för att samtala med barnen och på en annan att pedagogerna inte vägleder och stimulerar barnen till skapande och med utforskande aktiviteter utomhus.

Förbättringar på tre av fyra förbättringsområden

I en observation följs också eventuella förbättringsområden från en tidigare observation upp. Åtta av de tretton förskolorna hade observerats tidigare, så materialet är här mer begränsat. De tidigare observationerna genomfördes mellan åren 2001-2004. De flesta förskolorna hade både förbättringsområden som åtgärdats och områden som krävde ytterligare arbete, men på en förskola återstod alla tre förbättringsområdena.

För de åtta förskolorna angavs totalt 27 förbättringsområden i den tidigare observationen. Hälften av dessa (14) hade åtgärdats, och en fjärdedel (6) hade åtgärdats delvis. På en fjärdedel (7) av områdena såg observatörerna ingen förbättring.

Förbättringsområden som åtgärdats gällde ofta det pedagogiska arbetet i barngruppen, t.ex. att erbjuda mer fri lek och utveckla medforskande arbetssätt. Förbättringsområden som gäller att öka barnens inflytande och delaktighet har också åtgärdats. En del förskolor har också utvecklat gemensamma dokument och ökat samarbetet inom förskolan efter observatörernas påpekande. Förbättringsområden som gäller dokumentation av barnens läroprocesser har delvis åtgärdats, men observatörerna bedömer att ytterligare insatser krävs.

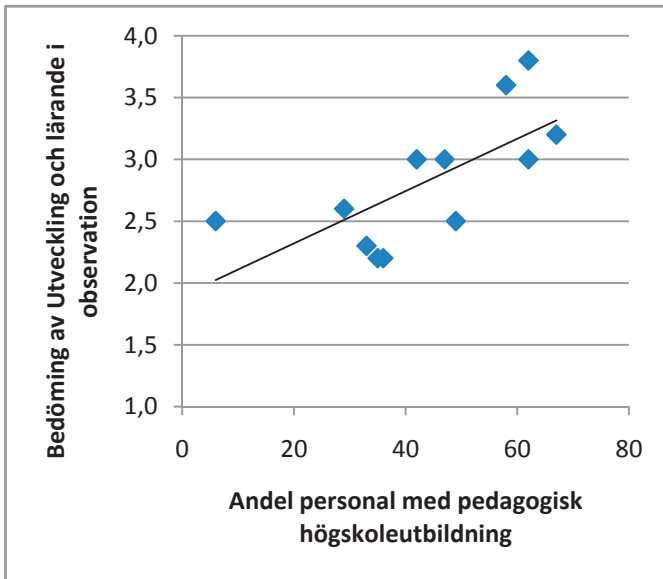
Bland de förbättringsområden som inte åtgärdats finns inte några gemensamma nämnare. Det är områden som otydlig ledningsfunktion, att styrdokumentet inte är synliga och att dokumentation inte är placerad i barnens höjd och därmed inte tillgänglig för barnen.

Samband mellan personalens utbildningsnivå och resultat på observationerna

Det finns ett relativt tydligt samband mellan resultaten på observationerna 2009 och personalens utbildningsnivå samma år. Ju högre andelen pedagogiskt högskoleutbildade som arbetar i barngrupp, desto bättre är som regel bedömningen av Utveckling och lärande i observationen⁸. Det finns också ett liknande samband när det gäller andel personal som helt saknar utbildning för arbete med barn. Ju fler som saknar utbildning, desto lägre är som regel bedömningen i observationen.

⁸ Sambandet är detsamma för genomsnittet för samtliga målområden.

Figur 5: Samband mellan bedömning i observation av Utveckling och lärande och andel personal med pedagogisk högskoleutbildning i barngruppen (oktober 2009), förskolor observerade 2009

Självfallet kan detta tolkas på flera sätt. Observatörerna är själva förskollärare, och kan därför kanske kommunicera bättre om pedagogiska frågor när de möter andra förskollärare. Rapporterna innehåller dock också beskrivningar och bedömningar av hur den pedagogiska verksamheten ser ut, som visar hur långt förskolans arbete nått och som stöder sifferbedömningen.

Däremot finns inget tydligt samband mellan resultaten på kundundersökningen och personalens utbildningsnivå. Det går heller inte att se något samband mellan utbildningsnivån och självvärderingen, men resultatet är mer osäkert då färre förskolor genomfört självvärderingen.

Jämförelsevis låg andel förskollärare i Nacka

Totalt sett hade 39 procent av personalen som arbetar i barngrupp på förskolor i Nacka pedagogisk högskoleutbildning. Det är en liten ökning jämfört med året innan då andelen var 38 procent. Andelen högskoleutbildade i Nacka ligger något under genomsnittet för länet 2008 och en bra bit under riksgenomsnittet.

På fyra förskolor i Nacka fanns det inte personal med pedagogisk högskoleutbildning i barngruppen. Föregående år var motsvarande antal tio. På ytterligare åtta förskolor var det år 2009 mindre än tjuugo procent som hade pedagogiskt högskoleutbildad personal. Bland dessa tolv förskolor finns både föräldrakooperativ och andra enskilda förskolor samt några kommunala förskolor. De flesta av dem är relativt små. På tretton förskolor är andelen pedagogiskt högskoleutbildade 60 procent eller mer. Även här finns såväl föräldrakooperativ, övriga enskilda och kommunala förskolor. Flera av de nystartade förskolorna finns i denna grupp.

Hälften av personalen i Nackas förskolor hade annan utbildning för arbete med barn, t.ex. gymnasiets program för barn och fritid eller Montessori-utbildning. En positiv förändring sedan föregående år är att andelen personal som helt saknar utbildning för arbete med barn minskat något och är nu tio procent.

Fonologisk screening i förskoleklass

Sedan fyra år tillbaka kartläggs förskoleklass elevernas språkliga medvetenhet genom så kallad fonologisk screening. Syftet med screeningen är att kunna ge barnen individualiserad stimulans och träning under förskoleklassåret och att tidigt upptäcka eventuella svårigheter för att kunna sätta in insatser. Screeningens genomförs i september och följs sedan upp med ytterligare en screening i maj. Skolorna får konkret stöd hur barn med olika fonologisk medvetenhet kan stimuleras genom träningsmaterial med språklekar och erfarenhetsutbyte.

Maximal poäng på testet är 30 poäng. Ett anmärkningsvärt resultat från årets screening är att mer än vart femte barn hade 28-30 poäng redan på septembermätningen. Barn som har 28-30 poäng har i stort sett förstått hur den alfabetiska koden fungerar och många av dem kan förmodligen redan läsa.

Medelvärdet för alla barn var 18,8 poäng i septembermätningen. I mätningen i slutet av läsåret var genomsnittliga poängen 26,8. Mer än hälften av barnen hade i den andra mätningen 28-30 poäng, och

nästan inga barn hade riktigt låga poäng. Denna anmärkningsvärda uppgång kan ses som resultatet av övningsprogrammet, men också självfallet det faktum att barnen blivit åtta månader äldre.

I septembermätningen var det stora skillnader mellan olika skolors resultat, vilket förmodligen hänger samman med olikheter i social, ekonomisk och utbildningsmässig bakgrund hos föräldrarna. I viss mån kan också förskolepedagogiken före förskoleklass ha haft inverkan. Variationen mellan skolor är mindre i maj än i september. Delvis kan de minskade skillnaderna tolkas som en effekt av det insatta övningsprogrammet som verkat utjämnande. Men på många skolor har många barn fått maximal poäng, vilket gör att resultaten inte kan förbättras ytterligare.

Slutsatser

Kultur- och utbildningsenheten har i detta avsnitt kunnat konstatera att förskolorna har kommit långt med att skapa trygga miljöer för barnen. Allt fler förskolor har också hög andel nöjda föräldrar, vilket tyder på att förskolorna har gott samspel med föräldrarna och att kommunikationen fungerar. Men när det gäller barnens lärande är resultaten mer varierade. Det visar årets observationsrapporter, som i och för sig bara gäller en mindre del av kommunens förskolor. Flera forskarrapporter har dock också visat att det finns stora och ökande skillnader mellan förskolor när det gäller barns lärande i förskolan. Personalens utbildningsnivå förefaller ha en koppling till bedömningen av hur väl förskolan fungerar när det gäller utveckling och lärande och det kan konstateras att förutsättningarna i detta avseende varierar mellan förskolorna.

Det pågår många intressanta projekt i Nackas förskoleverksamhet och det finns en stor vilja till utveckling och då framför allt av små barns lärande. Det är också positivt att förbättringsområden som gäller det pedagogiska arbetet och barnens delaktighet åtgärdats i hög grad på de observerade förskolorna, vilket visar att det hänt en hel del på våra förskolor. Andra förbättringsområden kräver ständigt arbete, men det är inte tillfredsställande att en del relativt enkla förbättringar inte har genomförts på en del förskolor.

Observationerna är ett verktyg för att stödja förskolornas utvecklingsarbete, och det är därför viktigt att få till stånd observationer på fler förskolor. Att inte fler förskolor har kunnat observeras hänger framförallt samman med att det är en brist på förskoleobservatörer, men samordnargruppen i VÅGA VISA arbetar för att hitta olika lösningar på detta problem. Det kan också bli nödvändigt att i högre grad välja ut förskolor som bedöms ha stora utvecklingsbehov för observation.

Det är en utmaning för Nacka att få alla förskolor att höja kvaliteten så att alla barn får tillgång till en förskola som ger dem möjligheter att stimuleras och utvecklas maximalt. Personalens utbildningsnivå är en viktig faktor.

Observationsresultaten på en del förskolor visar på behov av fördjupat arbete med förskolans läroplan. Detta gäller säkert fler förskolor och behovet accentueras också när den reviderade läroplanen är klar. Kultur- och utbildningsenheten planerar därför insatser för att implementera den reviderade läroplanen för samtliga förskolor i kommunen, där samtlig personal förväntas delta.

Resultaten från den fonologiska screeningen i förskoleklass visar att många barn i Nacka når mycket goda resultat tidigt, vilket också kan ses som att barnen fått en god grund för sitt lärande i förskolan. Med hjälp av screeningen kan också barn som behöver extra stöd få individualiserad stimulans och träning redan under förskoleklassåret.

5 Fokus på skillnader i resultat

Detta avsnitt belyser skillnaderna mellan olika elevgrupper i utbildningssystemet. Inledningsvis beskrivs hur förskolor i Nacka arbetar med genusfrågor. Därefter visas hur skillnaderna ser ut i resultat genom skolsystemet, och vad forskningen kommit fram till att skillnaderna beror på. Sist jämförs resultat för elever med svensk och utländsk bakgrund.

Flickor och pojkar i förskolan

I förskolan har målen om att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter och att alla barn ska behandlas lika, länge varit gällande. I praktiken är det dock svårare. Barn gör som de vuxna gör och personalen bär med sig de värderingar som finns i samhället. Förskolan finns i ett sammanhang och påverkas av det övriga samhället och dess värderingar. Forskningsrapporter visar på att pojkar får mer vuxentid än flickor.

Något som ofta lyfts fram är vikten av att barnen ska möta både manlig och kvinnlig personal för deras identifikation och som förebilder. I Nackas förskolor utgjorde år 2009 män elva procent av personalen (årsarbetare) i barngrupp. Barnens vardag domineras alltså av kvinnor.

Ökad medvetenhet hos personalen, och avtryck i verksamheten

För att belysa hur förskolor i Nacka arbetar med genusfrågor har ett antal förskolechefer intervjuats. Nationella studier har visat att förskolans personal ofta behandlar pojkar och flickor olika och denna kunskap är ganska väl spridd på förskolorna. Som exempel nämns hur personalen kommenterar barnens utseende: ”Vilken fin klänning du har, vilka söta tofsar, vilken tuff tröja du har vilken fräsig frisyra” etc. Det finns alltså en medvetenhet bland personalen om att det egna förhållningssättet är av stor betydelse. Förskolor i Nacka använder sig av olika metoder för ”fånga” personalens beteende gentemot barnen, t.ex. genom att filma eller på andra sätt observera varandra.

Den ökade medvetenheten på förskolorna har lett till att flickor inte längre används som stötdämpare för oroliga pojkar, menar förskolecheferna. Tidigare kunde en lugn flicka sättas bredvid en orolig pojke för lugna ner samlingen. Förskolecheferna upplever att flickorna får mer utrymme idag och får t.ex. använda bygg- och konstruktionsmaterial på samma villkor som pojkarna. Förskolans miljö ska vara könsneutral. Flera förskolor har döpt om dockvrån till hemrum.

På förskolor med både manlig och kvinnlig personal arbetar personalen mer aktivt med könsskillnaden. Den manliga personalen kan bilda en tjejgrupp för att motverka att pojkarna ”lägger beslag på den manliga personalen för att spela fotboll”.

Observationerna i VÅGA VISA ger också bilder av förskolornas arbete med genusfrågor och tar upp konkreta exempel från verksamheten. Observationerna under 2009 visar att förskolornas personal ofta diskuterar frågorna och har en medvetenhet om dem, men det varierar i vilken utsträckning observatörerna kan se att det gett avtryck i verksamheten. Det är inte ovanligt med skillnader mellan olika avdelningarnas arbete.

Ett gott exempel finns från Skuru förskola, där observatörerna skriver ”Förskolan har för ett par år sedan deltagit i ett genusprojekt som utmynnat i en metodbok för drama och genus i förskolan. Vi ser att det inte finns någon större skillnad i pojkarnas och flickornas val av aktiviteter och grupper.” På Kobbens förskola berättar pedagogerna att de är noga med sitt ordval och försöker undvika klassiska könsmonster som pojke-stark, flicka-söt. Observatörerna ser att pedagogerna stöttar barnen i val av aktiviteter, t.ex. att flickor kan leka med tåg och att pojkar kan vara prinsessor.

På andra förskolor har arbetet inte kommit lika långt. Om en förskola skriver observatörerna ”Vi ser inget medvetet förhållningssätt kring genus, men vi hör att det pågår en diskussion.”

Skillnad i skolresultat mellan könen⁹

Det finns tydliga skillnader i resultat mellan könen genom hela utbildningssystemet. Flickor/kvinnor når i många avseenden bättre resultat än pojkar/män, vilket framgår tydligt i sammanställningen nedan som visar läget i Nacka år 2009. Skillnaden märks redan i den första mätningen i förskoleklass, och fortsätter sedan ända fram till etableringen på arbetsmarknaden och övergången till högre studier. Skillnaden är särskilt tydlig i svenska och när det gäller att skriva.

Det är samtidigt viktigt att inte överdriva storleken på resultatskillnaderna. Många pojkar/män har resultat som är lika bra eller bättre än genomsnittet för flickor/kvinnor.

Tabell 4: Resultat i olika prov/betyg för flickor/kvinnor och pojkar/män, Nacka år 2009 (när inte annat anges)

SKOLÅR-MÄTNING	ÄMNE	SKILLNAD	RESULTAT
Förskoleklass – fonologisk screening	Språklig medvetenhet	Flickornas resultat klart bättre	September: Flickor fick medelpoängen 20,5, pojkar 17,2. Maj: Flickornas medelpoäng hade stigit till 28,0, pojkarnas 25,8. Fler flickor än pojkar fick alla rätt.
Skolår tre: nationellt prov	Matematik	Flickornas resultat något bättre	93 procent av flickorna missade högst ett delprov jämfört med 90 procent av pojkarna. Något fler pojkar än flickor nådde mycket goda resultat.
	Svenska	Flickornas resultat klart bättre	97 procent av flickorna missade högst ett delprov jämfört med 90 procent av pojkarna. Fler flickor än pojkar nådde mycket goda resultat. Flickorna klarade skrivuppgifterna bättre än pojkarna.
Skolår fem: nationellt prov	Matematik	Flickornas resultat något bättre	92 procent av flickorna klarade alla delprov, jämfört med 90 procent av pojkarna.
	Svenska	Flickornas resultat klart bättre	92 procent av flickorna klarade alla delprov, jämfört med 85 procent av pojkarna. Skillnaden var särskilt stor i delprov som handlar om att skriva.
	Engelska	Ingen entydig skillnad	92 procent av både flickor och pojkar klarade alla delprov. Flickorna klarade prov som gäller att skriva bättre.
Skolår nio: nationellt prov	Matematik	Ingen entydig skillnad	6,0 procent av flickorna fick IG, jämfört med 5,8 procent av pojkarna. 19,1 procent av flickorna fick MVG, 17,9 procent av pojkarna.
	Svenska	Flickornas resultat klart bättre	0,9 procent av flickorna fick IG, jämfört med 1,5 procent av pojkarna. 25 procent av flickorna fick MVG, 8 procent av pojkarna.
	Engelska	Flickornas resultat något bättre	1,3 procent av flickorna fick IG, jämfört med 1,7 procent av pojkarna. 30 procent av flickorna fick MVG, 28 procent av pojkarna.
Skolår nio: betyg	Meritvärde	Flickornas resultat klart bättre	Flickornas meritvärde var i genomsnitt 250, att jämföra med 232 för pojkarna.
	Nått målen i alla ämnen	Ingen skillnad	89 procent av flickorna och 88 procent av pojkarna i Nacka nådde målen i alla ämnen.

⁹ Forskningsresultaten som refereras i avsnittet kommer från rapporten Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? Delbetänkande av DEJA – delegationen för jämställdhet i skolan, Stockholm 2009, SOU 2009:64

SKOLÅR-MÄTNING	ÄMNE	SKILLNAD	RESULTAT
Gymnasieskolan	Andel som fullföljer utbildning*	Kvinnors resultat bättre	80 procent av kvinnorna fullföljer inom tre år, jämfört med 76 procent av männen (2008).
	Betygspoäng	Kvinnors resultat klart bättre	Kvinnor 15,9, män 14,5 * I skolor i Nacka får kvinnor 15,6, män 14,2
Fortsatta studier och etablering på arbetsmarknad	Övergång till högskola inom tre år*	Kvinnors resultat klart bättre	52 procent av kvinnorna påbörjar högskoleutbildning, 46 procent av männen (2008).
	Etablering på arbetsmarknad eller i studier ^{10*}	Kvinnors resultat bättre	81 procent av kvinnorna har etablerat sig, jämfört med 79 procent av männen (2008).

* Avser elever folkbokförda i Nacka

Pojkarnas resultat i nian har förbättrats

När det gäller resultaten i grundskolan har en förändring skett mellan 2008 och 2009 på så sätt att pojkarnas resultat har förbättrats mer än flickornas. Detta gäller såväl meritvärdet som andel elever som når målen i alla ämnen. Differensen mellan flickors och pojkars resultat var 2009 mindre än varje år mellan 2004 och 2008. Ledningen för flera skolor menar att pojkarnas resultat förbättrats tack vare ett medvetet arbete för att stödja pojkarna, men det återstår att se om den minskade skillnaden är bestående. Differensen mellan flickors och pojkars meritvärde var 2009 för Nacka, till skillnad från tidigare år, mindre än motsvarande differens i riket (17,8 betygspoäng i Nacka jämfört med 21,7 i riket).

Flickor får oftare MVG

Att flickorna får högre meritvärde, trots att andelen som når målen är nästan densamma, hänger samman med att flickorna i högre i grad får betyget MVG, mycket väl godkänt. Av alla betyg som ges till flickor är 38 procent MVG, jämfört med 26 procent av betygen till pojkar.

Flickornas försprång är som allra störst i Bild följt av Svenska. I alla ämnen, med undantag av Idrott och hälsa, är det fler flickor än pojkar som får MVG. De två ämnen därefter där skillnaden är minst är Matematik, följt av Engelska. Liknande mönster finns även i riket, och mönstret har varit stabilt under lång tid, men det sker vissa förändringar, t.ex. har pojkarna på tio år knappt in på flickornas försprång i Engelska medan pojkarnas försprång har utökats i Idrott och hälsa.

Skillnaderna inget nytt fenomen

Skillnaderna i resultat mellan könen är självfallet inte unika för Nacka, utan är tydliga i riket och även i andra länder. En delegation för jämställdhet, DEJA, har inrättats som presenterat betänkanden som visar kunskapsläget på området. DEJA konstaterar att skillnaden i resultat rör sig om cirka tio procent bättre meritvärdespoäng för flickorna i grundskolan och att skillnaden i kurspoäng från gymnasieskolan är lika stor. Könsskillnaden i betyg är för riket som helhet i det närmaste konstant oavsett elevernas socioekonomiska bakgrund. DEJA konstaterar också att skillnaden i grundskolans sista år varit densamma från slutet av 1980-talet fram till i dag. Beräkningar på ett urval av ämnen visar att ungefär motsvarande skillnader fanns redan på 1960-talet.

Flickor tycker oftare att det är roligt i skolan

I en fördjupad analys av 2008 års kundundersökning i Nacka konstaterades att när det gäller påståendet att det är roligt i skolan finns stora skillnader mellan flickor och pojkars svar. Flickor tycker oftare än

¹⁰ Andel som två år efter avslutad gymnasieutbildning antingen studerar(på högskola eller i andra studier som berättigar till studiemedel) eller var etablerade på arbetsmarknaden.

pojkar att det är roligt i skolan. Denna skillnad har förstärkts ytterligare i 2009 års resultat i skolår fem. Andelen flickor som tycker att det är roligt har ökat tydligt, medan andelen minskat bland pojkar (andelen är 86 procent för flickorna och 69 procent för pojkarna 2009). I skolår åtta har andelen som instämmer ökat bland både flickor och pojkar, vilket innebär att skillnaden är densamma som tidigare.

Ojämnt i klassrummet?

De flesta ungdomar mår bra och trivs med livet. Så beskriver DEJA de flesta ungdomars situation i samhället. DEJA konstaterar sedan att det nu som tidigare är fler flickor än pojkar som mår dåligt och att den självuppledda stressen också har ökat bland både flickor och pojkar, och att flickor upplever stress i högre utsträckning än pojkar. Orsakerna till den ökande förekomsten av psykiska problem bland unga är inte kända men en likartad utveckling finns i flera jämförbara länder.

DEJA:s rapport visar att det generellt är pojkarna som pratar mest i klassrummet och får mest uppmärksamhet av pedagogerna. Flickorna är i allmänhet tystare och får rollen som ordningsskapare. Bilden från forskningen under senare år är emellertid inte entydig. Det finns forskning som visar att flickor numererar mer plats i klassrummet än tidigare, men även forskning som visar på nog så traditionella könsmönster.

Flickor uppger oftare än pojkar att de vill och kan påverka. Samtidigt uppger fler pojkar än flickor att de är ointresserade av inflytande. Enkät svar från elever rörande inflytande i skolan tyder på att lärare och annan skolpersonal lyssnar mer på flickor än på pojkar. I Nackas kundundersökning finns inga tydliga könsmonster i svaren när det gäller inflytande när eleverna tillfrågas i skolår fem och åtta, men i gymnasiet svarar kvinnor i något högre grad än män att de får möjlighet att påverka innehåll och arbetssättet på lektionerna. Flickor i femman och åttan svarar dock i högre grad att de tar ansvar för sitt skolarbete.

Programvalen inom gymnasieskolan är i hög grad könsstereotypa. Endast tre av 17 nationella program uppvisar en jämn könsfördelning i intervallet 40–60 procent. DEJA konstaterar även att elever som väljer program där det egna könet är underrepresenterat oftare än andra hoppar av utbildningen.

Vad säger forskningen om orsaker till könsskillnader?

Det finns en omfattande forskning om orsaker till könsskillnader i skolprestationer och attityder till skolan. Enligt DEJA framhåller forskningen flera förklaringar eller hypoteser som handlar om skillnader i kulturer för flickor och pojkar. Det anses exempelvis ha bildats kulturer bland pojkar som innebär att man inte ska anstränga sig för att prestera bra i skolan och att olika förväntningar riktas mot flickor och pojkar. Fysiska eller verbala kränkningar har då blivit ett sätt att markera hur man ska vara flicka eller pojke på "rätt sätt". Forskningen har framhållit att det är förenat med större risk för pojkar än för flickor att överskrida den gränsen.

Varför tar fler flickor än pojkar skolarbetet på allvar?

Forskningen har visat att flickor lägger ner mer tid, arbete och engagemang i skolarbetet. Frågeställningen har då i forskningen utvecklats till *varför* det är så. DEJA menar att mäns och kvinnors relativa ställning i samhället speglas i skolan och att en viss typ av dominerande manligt kodat beteende är högt värderat och ger en viss status i elevgruppen. En rad undersökningar visar exempelvis att pojkar tar eller tilldelas mer talutrymme i klassrummet. Det är också vanligare att pojkar utsätter flickor för olika former av kränkningar, än tvärtom.

Forskningen visar att pojkarna ofta tillåts vara lite slarvigare än flickorna. Det kan finnas en tendens att nedvärdera flickornas goda skolprestationer, som ses som ett resultat av ansträngning och underkastelse. Samtidigt finns en tendens att överskatta pojkarnas sämre prestationer, som tillskrivs deras lekfullhet, och som tolkas vara i överensstämmelse med idealet om självständiga och aktiva elever.

Vad betyder "antipluggkulturen" i fråga om könsskillnader?

Begreppet antipluggkultur uppkom på 1970-talet, för att beskriva den utpräglat negativa attityden till skolan bland engelska arbetarklasspojkar. Därefter har studier visat att det kan finnas åtminstone inslag av antipluggkulturer även bland pojkar från medelklassen. Teorin om en antipluggkultur bland pojkar kan inte förklara alla systematiska könsskillnader i skolprestationer. Flickor har bättre betyg än pojkar även i samhällen där goda skolprestationer anses viktigt för båda könen.

I senare forskning har framkommit att både flickor och pojkar kan leva med en antipluggattityd som ett försvar mot de personliga konsekvenserna av misslyckade skolprestationer. Det är svårare att misslyckas i skolan för den som har försökt att prestera bra, och ett misslyckande blir lättare att försvara för den som redan från början visat ett ointresse.

Biologiska könsskillnader

DEJA förklarar i rapporten att könsskillnader i skolprestationer och attityder också kan ha sin grund i de biologiska könsskillnaderna. Flickor har en tidigare biologisk utvecklingskurva, och kan som en följd i vissa åldrar antas ha en fördel i skolan framför pojkar i fråga om uppmärksamhet, förmåga att upprätthålla ett målinriktat arbete och språkförmåga. Pojkar har också en senare utveckling av det så kallade arbetsminnet, det vill säga den del av minnet som bearbetar det som händer just nu. Dessutom kan inverkan av manligt könshormon under och efter puberteten i interaktion med miljöfaktorer eventuellt ge ökad benägenhet till olika typer av normbrott som inte främjar skolarbetet. Enligt forskningen bör dessa biologiska utvecklingskillnader ha ebbat ut vid utgången av årskurs nio, och definitivt vid utgången av gymnasiet.

Men individers eller i detta fall pojkars självbild kan påverkas av tidiga motgångar i skolan, och det kan därför inte uteslutas att det även när skillnaderna i mognad har jämnats ut kan finnas kvarstående effekter på betyg och även på beteenden och attityder till skolan. En jämförelse kan göras med effekterna av den åldersmässiga spridningen av eleverna i en och samma klass: Elever av båda könen som föds tidigt på året har i genomsnitt bättre betyg fortfarande i årskurs nio än elever som föds sent på året. Även här kan antas att den sämre skolprestationen för elever som är födda sent på året, som från början haft sin grund i en mognadsskillnad, åtminstone till en del i takt med att skillnaden i biologisk mognad har jämnats ut, övergått till att vara en effekt snarare av omgivningens förväntningar och den egna självbild.

Skolverket har beräknat att om pojkarnas ålder ökar med ett år, så försvinner 30–40 procent av könsskillnaderna i betyg. Den stora överrepresentationen av pojkar bland elever i behov av särskilt stöd förklaras bland annat av en högre förekomst av foster- och förlossningsskador bland pojkar, men också av en högre frekvens av olika former av social problematik. Pojkarnas överrepresentation bland elever med särskilda svårigheter i skolan är dock inte huvudorsaken till den genomsnittliga betygsskillnaden mellan flickor och pojkar.

Betydelsen av lärarens kön

Skolverket har analyserat betydelsen av lärarens kön för elevernas studieresultat, men kunde inte visa att fördelningen mellan kvinnliga och manliga lärare hade betydelse för betygsskillnaden. Det finns även studier från andra länder, bland annat en stor brittisk studie, som heller inte påvisat något samband mellan lärarens kön och pojkarnas prestationer. Skolverket konstaterade för övrigt också att ökningen av antalet kvinnliga lärare i den svenska lärarkåren under senare decennier inte är särskilt stor. Forskningen är inte heller här entydig då det finns en studie, avseende förhållanden i USA, som visar att lärarens kön faktiskt har betydelse för skolresultaten.

DEJA visar att det finns internationella studier som framhåller att pojkar i själva verket presterar bättre i samskolor än i pojkskolor. En teori är att flickorna kompenserar sin relativa underordning genom att anstränga sig mera, samtidigt som pojkarna tenderar att ha ett överdrivet självförtroende, som leder till att de överskattar sin förmåga.

Skillnad i resultat för elever med olika bakgrund

I den officiella statistiken är det enbart i betygsstatistiken för skolår nio som resultaten redovisas med uppdelning på elever med svensk och utländsk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå på kommun-nivå.

Totalt var det 13 procent av eleverna (168 elever) i Nacka som gick ut skolår nio 2009 som hade utländsk bakgrund. Av dem var hälften själva födda utomlands. Andelen elever med utländsk bakgrund i skolår nio har minskat jämfört med de första åren på 2000-talet, då närmare var femte elev hade utländsk bakgrund, och var tionde själv var född utomlands.

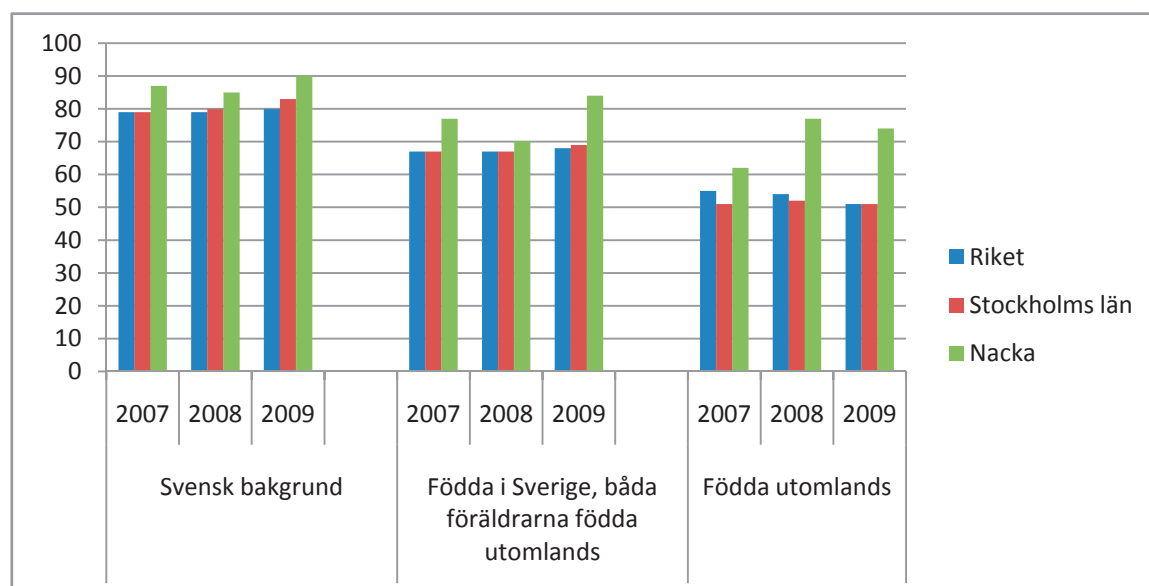
Elever med utländsk bakgrund får lägre betyg – men högre i Nacka än i länet

Liksom i länet och i riket har elever med utländsk bakgrund i Nacka i genomsnitt sämre betygsresultat än elever med svensk bakgrund. År 2009 hade elever med utländsk bakgrund i genomsnitt 25 poäng lägre meritvärde än elevgruppen totalt. Det är något mer än åren närmast innan, då skillnaden låg under eller nära 20 poäng. Resultaten för gruppen elever med utländsk bakgrund varierar dock mellan åren, och resultatet för ett enskilt år kan hänga samman med slumpmässig variation då gruppen är relativt liten. Gruppen kan också ha olika sammansättning olika år, exempelvis när det gäller föräldrarnas utbildningsnivå. Mellan 2008 och 2009 är gruppen antalsmässigt oförändrad, liksom andelen elever som själv är född utomlands.

Även bland elever med utländsk bakgrund finns en tydlig resultatskillnad mellan flickor och pojkar. Flickor med utländsk bakgrund har ungefär samma resultat som pojkar totalt sett. Såväl flickor som pojkar med utländsk bakgrund i Nacka får dock högre meritvärde än motsvarande elevgrupp i riket eller länet.

Elever med utländsk bakgrund når inte målen i alla ämnen i lika hög grad som sina svenska skolkamrater. År 2009 nådde 90 procent av eleverna med svensk bakgrund målen, jämfört med 84 procent av eleverna som är födda i Sverige, men där båda föräldrarna är födda utomlands. Bland eleverna som själva är utlandsfödda var andelen 74 procent. Som diagrammet visar ligger dock resultaten för eleverna med utländsk bakgrund i Nacka klart högre än för dessa elever i riket och i Nacka.

Figur 6 Andel elever (%) som nått målen i alla ämnen i skolår 9, efter bakgrund

Förklaringar till skillnader

DEJA har även tittat på resultaten för elever med utländsk bakgrund. Skillnaderna i resultaten mellan elever med svensk och utländsk bakgrund hänger enligt Skolverkets analyser samman med när eleverna kommer till Sverige, i förhållande till tidpunkten för skolstarten, och med föräldrarnas utbildningsnivå.

Elever som kommer till Sverige tidigt och där föräldrarna hade högre utbildning presterar bättre än elever som kommer till Sverige sent och där föräldrarna har en låg utbildning. DEJA konstaterar också att det finns det en stor spridning i betygsnivå inom gruppen elever med utländsk bakgrund.

De positiva resultaten för Nackas elever med utländsk bakgrund jämfört med dessa elevers resultat i riket och länet kan hänga samman med sådana skillnader mellan elevgrupperna. Nackas elever med utländsk bakgrund kan alltså ha föräldrar med högre utbildningsnivå, och de kan också i genomsnitt ha kommit tidigare till Sverige.

Resultaten för samtliga elever kan också studeras med avseende på föräldrars utbildningsnivå. Där kan man konstatera att elever med högre utbildade föräldrar i högre grad når målen. Även här är Nackas resultat bättre än i länet och i riket. Elever i Nacka vars föräldrar har gymnasial utbildning som högsta utbildning når alltså målen i högre grad än motsvarande elever i länet och riket, och detsamma gäller elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning eller endast utbildning motsvarande grundskola.

Slutsatser

Könsskillnaderna skär genom hela skolsystemet. Skillnaderna har funnits sedan lång tid tillbaka, och är också tydliga i andra länder. Att pojkar i genomsnitt utvecklas senare än flickor ligger bakom en stor del av skillnaderna. Skillnader i attityder som innebär att flickor och pojkar har olika förväntningar på sig kan förklara vissa systematiska skillnader. Antipluggkulturen omfattar pojkar i högre grad än flickor. Värt att notera är att även efter att effekten av att flickorna mognar tidigt klingat av så kvarstår skillnader, vilket kan hänga samman med att förväntningar ändå finns kvar, både egna förväntningar och förväntningar från omvärlden.

I den grupp skolledare från olika grundskolor i Nacka som samlades för att diskutera orsaken till betygs-skillnader mellan könen framfördes också hypotesen att lärare värdesätter och bedömer flickors kunskaper annorlunda och att skolan är mer anpassad efter flickors intressen. En annan förklaring kan vara att betygskriterierna ofta passar flickor bättre, menar rektorerna.

Skillnaderna mellan flickors och pojkars resultat är ingen ny företeelse, och skillnaderna finns också i många andra länder i västvärlden. Det kan därför vara intressant att reflektera över varför det uppmärksammas så mycket nu. Skolans uppdrag att stödja alla elever så att de når målen är mycket tydligt idag och det är sannolikt en viktig förklaring. Resultaten skulle kunna tolkas som att skolan är systematiskt sämre på att stödja pojkarna. Om man hittar sätt att stödja pojkarna bättre kan resultaten för skolan förbättras brett. Samtidigt är det förstås viktigt att komma ihåg att det finns en stor variation. Många pojkar når resultat över genomsnittet och många flickor under genomsnittet. Varje elev måste stödjas och utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar, behov och önskemål, vilket blir ännu mera tydligt i förslagen till nya styrdokument.

Är det så att skillnaderna i resultat i grundskolan och gymnasieskolan får större konsekvenser i fortsatta studier och arbetsliv nu än tidigare?

Det är tufft att välja program där det egna könet är underrepresenterat. Avhoppen är vanligare bland dem som tillhör det underrepresenterade könet.

Det finns många myter inom detta område som inte kan stödjas med forskningsresultat. Det går inte att se att fler kvinnliga lärare leder till sämre betyg för pojkar i Sverige. Enkönade skolor förbättrar inte resultaten för pojkar.

DEJA kommer i sitt slutbetänkande i augusti 2010 att redovisa lämpliga metoder för att bryta traditionella könsmonster och föreslå hur jämställdhetsarbetet ska bedrivas i skolan. Bland annat handlar detta om att synliggöra hur skolorna bemöter flickor och pojkar. Kultur- och utbildningsenheten bevakar såväl forskningsområdet som rapporter från DEJA.

I förskolan arbetar personalen för att öka medvetenheten om hur de bemöter flickor och pojkar på olika sätt och hur de kan stödja barnen att inte göra könsbundna val. Har skolan något att lära av dessa arbets-sätt?

DEJA har även tidigare undersökt jämställdhet i förskolan, och redovisat sina förslag till förbättringar redan 2006. Förslagen handlar till stor del om att förstärka utbildningen för förskollärare på detta område samt att arbeta med kompetensutveckling.

Det är positivt att resultaten för Nackas elever med utländsk bakgrund är bättre än för resultaten för dessa grupper i riket och länet. I vilken utsträckning detta hänger samman med skillnader mellan elev-grupperna, eller om det beror på goda insatser från skolorna i Nacka, kommer att undersökas ytterligare.

6 Karriärutveckling för alla

Hösten 2008 infördes kundvalssystem för karriärvägledning i Nacka med syfte att främja elevens karriärutveckling. Med karriärutveckling menas den ständigt pågående processen att förstå och ta ansvar för sitt eget lärande och arbete. Målet med karriärutveckling är att alla elever ska kunna ta personligt ansvar för sin utveckling och framtid. De ska kunna göra så väl underbyggda och självständiga val som möjligt till vidare utbildning och arbetsliv.

Systemet ger alla elever från och med skolår sju i grundskolan till och med vuxenutbildningen rätt till check för förstärkt karriärutveckling. Ungdomar som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret, d.v.s. de som inte är i utbildning eller har arbete, har också rätt till karriärvägledningscheck. Karriärutvecklingen är alltså en del av Nackas kundvalssystem, vilket innebär att eleven kan få sin karriärvägledning på skolan där eleven går, eller om han eller hon föredrar det, hos någon av kommunens auktoriserade karriärvägledare.

Under höstterminen 2009 hade ca 110 elever gjort ett aktivt val av karriärvägledare. Elever som inte gjort aktivt val i grundskolan och gymnasieskolan får med automatik den egna skolans karriärvägledare, under förutsättning att skolan har en godkänd karriärvägledare. Det stora flertalet elever fick alltså sin karriärvägledning av den egna skolans vägledare.

Undersökning av elevers erfarenheter

I slutet av våren 2009 genomfördes en första mindre undersökning av det nya kundvalssystemet¹¹. Undersökningen genomfördes med hjälp av fokusgrupper med elever från några skolor samt en enkätundersökning till elever som aktivt hade valt karriärvägledare.

Många elever som var med i fokusgrupperna är nöjda med den karriärvägledning de fått, ”*Jag visste vad jag vill bli, och SYV hjälpte mig att tänka hur jag kan komma dit*” säger en elev, och en annan säger: ”*SYV visade på framtidsmöjligheter, hon hade koll och uppmuntrade. Det var bra att få se alla alternativ som finns – när man inte vet vad man vill*”.

Men eleverna i fokusgrupperna kom också med flera önskemål för att förbättra vägledningen. Eleverna efterfrågar en mer aktiv vägledning som börjar redan i skolår sju och det första året i gymnasiet. Eleverna vill ha karriärutbildning i grupp tidigt, och lite längre fram, individuell vägledning för att ”komma på banan” med sina egna funderingar inför framtiden, se sina alternativ och möjligheter. Flera elever menar att det borde vara obligatoriskt med vägledningssamtal. Eleverna vill vidare att gruppen som är med vid vägledningen ska vidgas till att även omfatta föräldrar och mentorer. Det är också viktigt att vägledaren vid samtalet har en kunskap om elevens betyg för att se elevens styrkor.

Enkätundersökningen till elever som gjort aktivt val av karriärvägledare visar att många av eleverna uppskattat den vägledning de fått. Så här skriver en elev ”*Karriärvägledaren har uppmuntrat och verkligen peppat mig att börja fundera över min framtid. Hon har väckt nya tankar och hjälpt mig att gå vidare med mina funderingar.*” Enkätundersökningen visade emellertid också att det fanns elever för vilka systemet inte fungerat och eleverna inte fått den kontakt de önskat. Kultur- och utbildningsenheten har kontaktat berörda karriärvägledare och diskuterat vilka förbättringar som krävs.

Kundundersökningen visar på efterfrågan på mer och bättre vägledning

I kommunens årliga kundundersökning ställs frågor om vägledningen inför framtida utbildnings- och yrkesval. Eftersom undersökningen genomförs i skolår åtta i grundskolan samt år två i gymnasiet har emellertid många elever och föräldrar ännu inte så stor erfarenhet när de uttalar sig. I gymnasieskolan

¹¹ Studien genomfördes av Klara Palmberg.

ställs frågor dels om vägledningen inför gymnasievalet, dels om den vägledning man fått i gymnasieskolan.

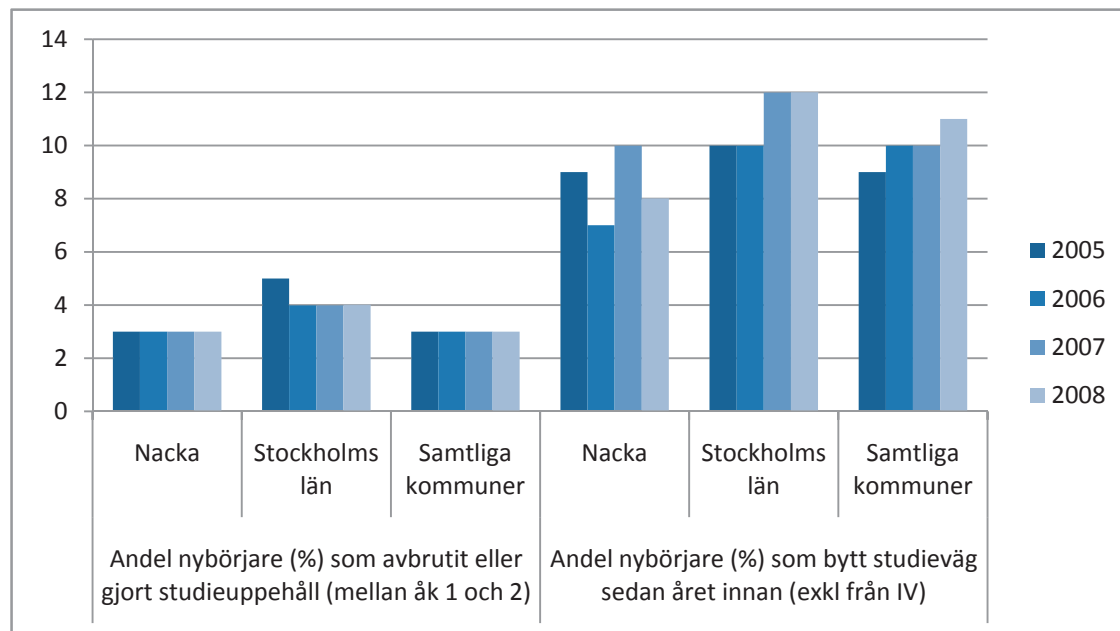
Anmärkningsvärt många elever, mer än var tredje elev i 2009 års undersökning, uttrycker missnöje med vägledningen de fått i gymnasieskolan. Här finns en tydlig efterfrågan på mer eller bättre vägledning hos eleverna. Även i skolår åtta finns en ett missnöje hos nära var fjärde elev. När det gäller vägledning inför gymnasievalet är resultatet detsamma som tidigare år, och lika som i de övriga kommunerna. I vuxenutbildningen har resultaten förbättrats sedan föregående år, och ligger på genomsnittet för kommunerna. Övriga frågor är nya och ställs bara i Nacka och kan därför inte jämföras.

Statistik om individuellt program, avbrott och byten av studieväg

Den förstärkta karriärutvecklingen för eleverna ska leda till att eleverna har bättre förutsättningar för att göra mer välgrundade val, att programbyten och avbrott minskar, att eleverna får bättre studieresultat, att det blir färre elever som går på individuella programmet och att det blir högre effektivitet i utbildningssystemet.

Det är ännu för tidigt för att avläsa effekter av de insatser som genomförts, utan den statistiska bild som här presenteras ska snarare ses som en bild av utgångsläget.

Figur 7: Avbrott och programbyten bland gymnasieelever folkbokförda i kommunen, i Nacka, Stockholms län och riket

Totalt var det 70 elever, motsvarande fem procent, av Nackas folkbokförda gymnasieelever som i årskurs ett gick på Individuellt program. Sammantaget för alla årskurser gick fyra procent av eleverna på Individuellt program.

Av eleverna som var folkbokförda i Nacka och som började i gymnasieskolan hösten 2007 gick tre procent inte i gymnasiet året därpå. Det är lika många som året innan, och ungefär lika många som i genomsnitt i länet. Av eleverna som började gymnasiet 2007 (exklusive Individuella programmet) hade åtta procent bytt studieväg ett år senare, något färre än föregående år och färre än i länet.

Av de elever som var folkbokförda i Nacka och som påbörjade en gymnasieutbildning hösten 2005 hade fyra av fem, 79 procent, fullföljt gymnasiet¹² fyra år senare. Andelen varierar mellan åren.

Slutsatser

Kommunens arbete med projektet Karriärutveckling för alla har lett till att frågor om elevernas karriärutveckling har uppmärksammats och att rektors ansvar för att organisera arbetet på skolan blivit tydligt. Nackas arbete med dessa frågor har också uppmärksammats av Skolverket och kommunens arbete har presenterats på konferenser.

Den förstärkta karriärvägledningen är en rättighet som alla Nacka-elever kan utnyttja. Det är dock ännu bara ett litet antal elever som utnyttjat möjligheten att göra ett aktivt val av karriärvägledare. Sannolikt kommer även i framtiden flertalet elever välja att få hela sin karriärvägledning på den egna skolan. Flera föräldrar har hört av sig efter starten av det nya kundvalssystemet och uttryckt sin tacksamhet för möjligheten att deras barn får mer individuell vägledning. Sannolikt skulle fler vilja utnyttja denna möjlighet om den vore bättre känd. Informationssatsningen behöver därför ses över. Risken är att den begynnande marknaden på detta område annars minskar eller till och med försvinner om få elever gör aktiva val. Valmöjligheterna minskar då för eleverna, och dynamiken som valen skapar försvinner.

Det är nu mycket viktigt att följa upp hur skolorna har arbetat med att utveckla karriärvägledningen, för att kunna bedöma om systemet behöver justeras. Utbildningsnämnden har i utvärderingsplanen beslutat att en särskild uppföljning ska genomföras för att fånga hur framförallt grundskolorna arbetar med karriärutveckling och hur systemet fungerar. Resultaten från detta arbete blir klart under slutet av året. Det är också viktigt att fortsätta att följa vad eleverna tycker och om elever i större grad väljer utbildningar som passar dem. Resultaten för eleverna kommer också fortsättningsvis att följas i kommunens kundundersökning och genom den nationella statistiken. Skolorna ska redovisa hur de utvecklat karriärvägledningen för eleverna i sina kvalitetsredovisningar.

¹² Här räknas även med om eleven fullföljt utbildning på annat program eller i annan kommun där han eller hon började.

Bilaga: Statistik om val av skola

Tabell 5: Val till förskoleklass och grundskola i Nacka

Val till höst-terminen	Antal skolval	Andel (%) elever som erhållit sitt förstahandsval
2004	2 150	96
2005	2 206	94
2006	2 225	95
2007	2 267	95
2008	2 313	93
2009	2 377	97
2010	2 008*	97

*Fr.o.m.2010 redovisas enbart val för dem som måste göra ett val då eleven ska börja förskoleklass eller elevens skola saknar högre årskurs.

48 elever hade inte gjort något aktivt val till höstterminen 2010. Motsvarande antal året innan var 22 elever.

Tabell 6: Val till gymnasieskolan, slutlig intagning, för sökande folkbokförda i Nacka

Val till läsår	Antal sökande	Andel (%) sökande som erhållit sitt förstahandsval
2002/2003	1 025	70
2003/2004	1 056	63
2004/2005	1 098	62
2005/2006	1 198	70
2006/2007	1 249	60
2007/2008	1 319	73
2008/2009	1 361	71
2009/2010	1 344	73

Tabell 7: Kursval till grundläggande och gymnasial vuxenutbildning samt sfi i Nackas vuxenutbildning

Val till hösten	Antal kursval	Andel (%) som beviljats check	Andel (%) som erhållit sitt förstahandsval
2005	5 596	89	94
2006	4 730	84	96
2007	4 966	77	98
2008	4 423	79	99
2009	9 735	56*	99

* Ett stort antal ansökningar var fortfarande under behandling vid tidpunkten för statistikuttaget. Många ansökningar har inte varit kompletta

Nacka – en framgångsrik skolkommun

Förskoleverksamhet och utbildning i Nacka håller hög klass och är framgångsrik i flera avseenden. Kommunen har också höga ambitioner för verksamheten.

Kvalitetsredovisningen visar i vilken utsträckning målen som beslutats av Utbildningsnämnden har nåtts, och vilka åtgärder som behöver sättas in för att verksamheten ska bli ännu bättre.

Ett angeläget förbättringsområde är att andelen pedagogiskt högskoleutbildad personal i förskolan behöver öka. Det är också viktigt att fler elever fullföljer gymnasieskolan.

I årets kvalitetsredovisning analyseras lärande i förskola och förskoleklass – vad är viktigt för barns lärande och hur står det till i Nacka?

I ett annat avsnitt belyser vi skillnader i resultat mellan olika grupper.

- Hur ser skillnaderna ut mellan flickors/kvinnors och pojkars/mäns resultat i Nacka, och vad beror skillnaderna på?
- Hur skiljer sig resultaten mellan elever med svensk och utländsk bakgrund?

En lägesrapport ges också för kommunens satsning på karriärutveckling för alla.

Nacka kommuns kvalitetsredovisning för förskoleverksamhet och utbildning 2009.

Antagen av utbildningsnämnden i april 2010.

✿ Mål ✿ Finansiering ✿ Utvärdering ✿ Utveckling

• Nacka kommun • 131 81 Nacka • tfn 08-718 80 00
E-post: kultur-utbildning@nacka.se
www.nacka24.nacka.se • www.nacka.se